

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА «КРОК» Кафедра
міжнародних відносин та журналістики
Спеціальність 061 «Журналістика»

Бакалаврська дипломна робота

(проект)

на тему: Етична складова в журналістських матеріалах щодо висвітлення
"чутливих тем"

Студентка групи

Студентка IV-го курсу
спеціальності 061 «Журналістика»

Одарич Дарина

Науковий керівник

к. політ. наук,
доцент кафедри КМВЖ

О. І. Трухачов

_____
(підпис студента)

_____
(Дата)

_____
(Підпис)

Попередній захист:

(Висновок: «До захисту в Екзаменаційній комісії»)

Завідувач кафедри

(Підпис)

(Прізвище, ініціали)

(Дата)

Київ-2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ В ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛАХ	5
1.1. Етична складова у журналістських матеріалах: теоретичний підхід.....	5
1.2. Визначення поняття «чутлива тема» в журналістських матеріалах	6
1.3. Теоретичні підходи до визначення етичних критеріїв у висвітленні «чутливих тем».....	8
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ У ВИСВІТЛЕННІ «ЧУТЛИВИХ ТЕМ» У МАТЕРІАЛАХ ЗМІ	12
2.1. Етична складова в матеріалах інформаційних програм («Надзвичайні новини» ICTV).....	12
2.2. Проблематика релігійної тематики у журналістських матеріалах: етичний аспект.....	23
2.3. Специфіка створення інформаційних повідомлень про людей з інвалідністю	32
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.	47
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИСВІТЛЕННІ «ЧУТЛИВИХ ТЕМ»	49
3.1. Формування сучасних підходів щодо етичного висвітлення «чутливих тем».....	49
3.2. Напрямки покращення застосування етичної складової в журналістських матеріалах	56
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.	60
ВИСНОВКИ	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	66

ВСТУП

Актуальність теми. Одним з найбільш складних завдань журналістики є висвітлення «чутливих тем», тобто тем пов'язаних зі смертю, насильством, хворобами, травмами, стражданням та іншими емоційно зарядженими подіями. У зв'язку з цим виникає питання про етичний аспект журналістської роботи в контексті висвітлення «чутливих тем».

Тема етичної складової в журналістських матеріалах щодо висвітлення «чутливих тем» є дуже актуальною з кількох причин. По-перше, у сучасному світі журналістика має значний вплив на суспільство та людей. Журналістика може впливати на громадську думку, формувати ставлення до різних питань та визначати порядок денний. Отже, відповідальність журналістів перед своїми читачами, слухачами або глядачами є надзвичайно великою. По-друге, деякі теми можуть бути дуже «чутливими» та принести болісні спогади, травми та негативні наслідки для осіб, що стали свідками подій або їх були жертвами. Висвітлення таких тем може викликати емоційну реакцію та сильний стрес. Журналісти повинні бути особливо уважними, коли стикаються з такими темами. По-третє, з підвищенням зацікавленості громадськості в новинах та розвитком соціальних мереж, де кожен може створити та поширити власні матеріали, надзвичайно важливо, щоб журналісти дотримувалися етичних стандартів у своїх матеріалах. Недотримання етичних норм може призвести до втрати довіри та авторитету у журналістській спільноті та серед читачів.

Отже, висвітлення «чутливих тем» в журналістських матеріалах потребує особливої уваги до етичної складової та відповідального підходу до роботи з матеріалом.

Метою даної дипломної роботи є дослідження етичної складової в журналістських матеріалах щодо висвітлення «чутливих тем».

Завдання:

1) визначити теоретичні аспекти до вивчення етичної складової у журналістських матеріалах

- 2) дослідити значення поняття «чутлива тема» в журналістських матеріалах;
- 3) розглянути критерії, які застосовуються при висвітленні «чутливих тем»;
- 4) проаналізувати етичну складову в матеріалах на «чутливі теми» у різних жанрах журналістики;
- 5) зазначити напрямки покращення застосування етичної складової в матеріалах ЗМІ.

Об`єкт – журналістські матеріали (за наявністю «чутливих тем»).

Предмет – етична складову в журналістських матеріалах на «чутливі теми».

У дипломній роботі було використано зазначені нижче **методи дослідження**:

1. Метод теоретичного аналізу застосований для опрацювання теоретичних підходів до визначення понять та термінів.
2. Метод аналізу й синтезу, узагальнення й систематизації даних використано для опису етичної складової.
3. Проблемно-тематичний метод, за яким визначено жанрово-тематичне спрямування матеріалів.
4. Метод прогнозування було використано для рекомендаційної частини дипломної роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ЕТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ В ЖУРНАЛІСТСЬКИХ МАТЕРІАЛАХ

1.1. Етична складова у журналістських матеріалах: теоретичний підхід

Теоретичний підхід дослідження етичної складової журналістських матеріалів базується на етичних принципах, серед яких правдивість, точність, справедливість, об'єктивність, захист приватності та інше.

Журналістська етика - це система принципів, норм та правил, які визначають моральні та професійні стандарти поведінки журналістів [1]. Журналістська етика має на меті забезпечити високу якість та достовірність журналістських матеріалів, а також забезпечити захист прав та свобод людей, про яких пишуть або говорять журналісти.

Згідно з дослідженнями українських авторів, етичні принципи є важливим елементом у журналістській професії. Наприклад, дослідниця О. Лазорівна наголошує на важливості дотримання журналістами етичних норм: «Етика у журналістиці є своєрідним кодексом поведінки, який повинен визначати стандарти журналістської діяльності, забезпечувати права людини на інформацію та забезпечувати надійність та довіру до інформації, що надходить до читача» [1].

У своєму підручнику "Етика журналістики" А. І. Єфимова зазначає, що етика у журналістиці - це "набір принципів та правил поведінки, які дозволяють журналістам не тільки вести себе належним чином у процесі збору та опрацювання інформації, але й забезпечують надійність, об'єктивність та довіру до інформації, яку вони публікують".

Згідно з підручником "Основи журналістики" авторів О. Бордюга та С. Гребенюк, етичні принципи є основою для довіри читачів до журналістських матеріалів. Автори стверджують, що "журналісти повинні дотримуватися етичних принципів, які передбачають об'єктивність, точність, прозорість та дотримання прав людини на приватність та гідність. Ці принципи не лише

забезпечують довіру читачів до ЗМІ, але й дозволяють журналістам виконувати свою професійну роботу з високими стандартами".

Важливість етичної складової у журналістиці підкреслюється відомими журналістами та дослідниками з усього світу. Наприклад, у своїй книзі "Журналістика і демократія" відомий британський журналіст та дослідник Девід Хірш стверджує, що етика у журналістиці є надзвичайно важливою, оскільки журналісти несуть відповідальність за те, яку інформацію вони публікують та який вплив вона має на громадську думку.

У своєму дослідженні "Етика в журналістиці" американський дослідник і журналіст Едмунд Ламбетт наголошує, що дотримання етичних принципів в журналістиці є необхідним для того, щоб зберегти довіру громадськості до ЗМІ. Він стверджує, що "етика є не лише моральним кодексом, а й дієвим інструментом для забезпечення об'єктивності, точності та чесності в журналістських матеріалах".

Таким чином, важливість етичної складової у журналістиці полягає у дотриманні таких принципів, як об'єктивність, точність, правдивість, забезпечення приватності, уникнення конфлікту інтересів, недопущення дискримінації та інші. Дотримання цих принципів дозволяє журналістам виконувати свою професійну роботу з високими стандартами, забезпечує довіру читачів до ЗМІ та допомагає зберегти свободу слова в суспільстві [15].

1.2. Визначення поняття «чутлива тема» в журналістських матеріалах

Поняття «чутливі теми» походить з англійського "sensitive", що означає "чутливий" або "вразливий". У журналістиці цей термін використовується для позначення тем, які мають високий рівень емоційного заряду та можуть стати джерелом контрверсій або конфліктів [60].

«Чутливі теми» в журналістиці - це теми, які можуть спричинити обурення або викликати контрверсії серед читачів, глядачів або слухачів.

У сучасному світі «чутливі теми» стали надзвичайно важливим елементом журналістики, оскільки вони відображають реальні проблеми та тенденції

суспільства [7]. Висвітлення «чутливих тем» може допомогти привернути увагу до проблем та сприяти змінам в суспільстві. «Чутливі теми» можуть включати такі теми, як расизм, релігія, національна приналежність, політика, насильство, наркоманія та інші соціально важливі теми. Такі теми можуть бути особливо складними для журналістів, оскільки вони можуть викликати різні реакції в аудиторії, включаючи обурення, суперечки та навіть насильство.

Індикатори «чутливих тем» в журналістських матеріалах можуть включати:

1. Використання мови, яка може викликати емоційну реакцію, наприклад, слова, які описують насильство, біль, страх тощо.
2. Зображення, які можуть бути шокуючими або неприємними для перегляду, наприклад, фотографії травмованих людей або жертв насильства.
3. Використання експертиз, які можуть мати емоційну реакцію на тему, що обговорюється.
4. Потенційний вплив теми на групи людей або громадськість в цілому.
5. Відсутність точних або об'єктивних відомостей про тему.
6. Історії, які можуть викликати сильні емоції або сприйматися як персональна атака на окремих людей або групи.

Загальний підхід до використання «чутливих тем» в журналістиці - це збалансований інформаційний підхід, який повинен відображати різноманітність думок та поглядів на тему, уникати сенсацій та непотрібних деталей, а також дотримуватися етичних стандартів у відношенні до прав людей на конфіденційність і приватність.

«Чутливі теми» виконують декілька функцій в медіа-просторі:

1. Підвищують громадську свідомість: журналістика є одним з головних джерел інформації для громадськості, тому «чутливі теми» можуть допомогти підвищити рівень увідомленості про важливі проблеми суспільства.
2. Стимулюють обговорення: «чутливі теми» можуть спричинити дискусії в громадськості та політичному середовищі, спонукати до активної участі в різних соціальних ініціативах та рухах.

3. Розширюють горизонти: висвітлення «чутливих тем» може допомогти глядачам, слухачам та читачам познайомитися з різноманітністю суспільства та розширити свій світогляд.

4. Спонукають до змін: добре подані «чутливі теми» можуть стати каталізатором для змін в суспільстві та спонукати до прийняття нових законів, політик та соціальних змін.

5. Викликають емоційну реакцію: зважаючи на «чутливість» тем, вони можуть викликати емоційну реакцію у глядачів, слухачів та читачів, і це може бути важливим фактором, який допоможе залучити увагу до проблеми.

Тут маємо зазначити, що матеріали на «чутливі теми» є важливим елементом журналістики, оскільки вони відображають реальні проблеми та тенденції суспільства. Журналісти повинні бути уважними та обережними, коли працюють з такими темами, і дотримуватися етичних норм та стандартів, щоб запобігти можливим наслідкам від публікації матеріалів на «чутливі теми».

1.3. Теоретичні підходи до визначення етичних критеріїв у висвітленні «чутливих тем».

Етичні критерії - це принципи та норми поведінки, які встановлюють, які дії є відповідними етичним стандартам [3]. В контексті висвітлення «чутливих тем» етичні критерії є спеціальним набором правил та рекомендацій, які мають на меті дотримання професійної етики журналістів.

Наведемо ряд етичних критеріїв, які застосовуються до висвітлення «чутливих тем»:

1. Дотримання принципу поваги до приватності: обережне оприлюднення особистої інформації про людей, особливо якщо це може призвести до їхньої стигми або негативного впливу на їхнє життя.

2. Уникнення стереотипів: уникнення тверджень, які можуть призвести до стереотипів про групи людей або сприяти дискримінації.

3. Уважність до культурних різниць: врахування культурної різниці між різними групами людей і уникнення прикладів культурного насильства або образ, що є неприйнятним для певної культури.

4. Ненав'язливість: уникнення примусового діалогу з людьми, які не хочуть говорити про «чутливу тему», або не відчують комфорту.

5. Уважність до слабких сторін: уникнення висвітлення «чутливих тем», які можуть призвести до травми або тяжких емоційних реакцій у людей, особливо тих, хто є вразливим.

6. Дотримання професійних стандартів: дотримання професійних стандартів, які регулюють ведення журналістської діяльності, таких як кодекси етики та стандарти правопису та граматики.

7. Збереження конфіденційності та приватності: Цей критерій вимагає, щоб журналісти поважали приватність та конфіденційність індивідів, які є предметом їхнього дослідження або розслідування. Необхідно уникати публікації особистої інформації про цих людей, якщо вона не є необхідною для розуміння теми.

8. Збереження гідності та поваги: Цей критерій вимагає поваги до особистості та гідності індивіда. Уникнення негативних характеристик або заголовків, які можуть призвести до стигми або інших негативних наслідків для людини.

9. Баланс і точність: Цей критерій вимагає збалансованої та точної інформації про тему. Журналісти повинні збирати інформацію з різних джерел та представляти її з точністю та об'єктивністю.

10. Суспільна користь: Цей критерій вимагає врахування того, які наслідки може мати висвітлення теми на суспільство. Журналісти повинні зважати на те, як їхня робота може вплинути на різні групи людей, і сприяти змінам на краще.

Етичні критерії мають на меті допомогти журналістам у виборі того, що слід публікувати та як це робити. Це означає, що етичні критерії функціонують як навігатор для журналістів, які намагаються відповісти на важливі запитання, такі як: "Чи є ця інформація достовірною?", "Чи буде це матеріал вразливим для деяких людей?", "Чи може ця інформація спричинити шкоду?".

Функції етичних критеріїв при висвітленні «чутливих тем» наступні:

1. Допомагають журналістам уникнути дискримінації та спекуляцій, враховуючи вплив своїх матеріалів на психіку глядачів/читачів.
2. Забезпечують високу якість та об'єктивність матеріалів, що публікуються, та допомагають уникнути можливих помилок та недосконалостей.
3. Враховують відповідальність журналістів перед суспільством, допомагаючи уникнути незаконних та аморальних дій.
4. Сприяють встановленню довіри громадськості до журналістів та забезпеченню інформаційної безпеки.
5. Допомагають журналістам створювати здорові стосунки з глядачами/читачами та іншими зацікавленими сторонами.

Отже, етичні критерії в журналістиці є надзвичайно важливими для захисту прав людей, забезпечення точності та об'єктивності інформації, а також відповідальної поведінки перед суспільством. Крім того, етичні критерії допомагають журналістам бути свідомими та відповідальними в своїй професійній діяльності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1.

Етична складова у журналістських матеріалах є важливою складовою професійної практики журналіста. Вона визначається набором принципів та стандартів, які регулюють поведінку журналіста, його відношення до інформації та суспільства, а також впливають на якість і достовірність журналістського матеріалу.

Основні етичні принципи, які варто дотримуватися у журналістиці, включають: об'єктивність і безпристрасність: журналіст повинен намагатися висвітлювати події об'єктивно, без власних упереджень; достовірність: інформація, яку надає журналіст, повинна бути перевіреною та підтвердженою, а використані джерела – надійними; інформування громадськості: журналіст має забезпечувати доступ до інформації та сприяти розумінню громадськістю сутності подій; захист прав та гідності осіб, про яких повідомляється: журналіст повинен уникати дискримінації, порушення приватності та іншого шкідливого впливу на особи, про яких йдеться у матеріалі.

Чутлива тема в журналістських матеріалах - це тема, яка стосується ситуацій або подій, які можуть викликати емоційну реакцію, обурення або негативний вплив на певну групу людей. Чутливі теми можуть включати проблеми здоров'я, насильство, сексуальність, расову чи етнічну напруженість, релігійні конфлікти тощо.

Етична складова у журналістських матеріалах є необхідною для забезпечення професійної та моральної відповідальності журналістів. Вона включає такі принципи, як об'єктивність, достовірність, інформування громадськості та захист прав осіб. При висвітленні «чутливих» тем журналісти повинні дотримуватися етичних критеріїв, таких як справедливість, недискримінація, згода та конфіденційність, достовірність, безпристрасність. Ці принципи допомагають забезпечити етичне та відповідальне висвітлення чутливих тем в матеріалах журналістів.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ЕТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ У ВИСВІТЛЕННІ «ЧУТЛИВИХ ТЕМ» У МАТЕРІАЛАХ ЗМІ

2.1. Етична складова в матеріалах інформаційних програм («Надзвичайні новини» ICTV)

Дотримання етичної складової в матеріалах інформаційних програм є дуже важливим аспектом журналістики.

Програма «Надзвичайні новини» на каналі ICTV [51] передбачає, що журналісти повинні бути особливо обережними, оскільки програма зосереджена на подачі новин з важких та трагічних подій в Україні та за її межами. Важливо, щоб матеріали, які транслюються, були засновані на точних фактах та глибокому аналізі ситуації, а не на надмірному драматизмі. Етична складова в інформаційних програмах, зокрема в «Надзвичайних новинах» на телеканалі ICTV, грає важливу роль у формуванні довіри глядачів до медіа та журналістів. Спираючись на наступні етичні критерії:

Об'єктивність: Журналісти повинні прагнути до об'єктивності в своїх матеріалах та надавати точну інформацію. Вони повинні уникати використання яскравих заголовків, які не відображають суті матеріалу, і уникати відчуття, що вони намагаються налаштувати глядачів на певну точку зору.

Відповідальність: Журналісти повинні бути відповідальними за свої матеріали та інформацію, яку вони публікують. Вони повинні перевіряти факти, перш ніж ділитися ними з глядачами, і відповідати за будь-які помилки або неточності.

Інформативність: Журналісти повинні надавати корисну та цікаву інформацію для глядачів. Вони повинні використовувати зрозумілу та доступну мову, уникати складних термінів, які можуть не зрозуміти широка аудиторія.

Інтегритет: Журналісти повинні дотримуватися високих стандартів інтегритету, уникати конфлікту інтересів та впливу зовнішніх факторів на їхні матеріали. Вони повинні розуміти, що їхні дії можуть вплинути на життя інших людей та суспільства загалом.

З цього виходить, що етична складова у матеріалах інформаційних програм, зокрема в програмі «Надзвичайні новини» на каналі ICTV [51], є дуже важливою та потрібною. Вона допомагає зберігати гідність та права людей, які стали жертвами подій, про які повідомляється, а також зберігає довіру глядачів до журналістів та інформаційних програм в цілому. Крім того, дотримання етики у журналістиці є проявом професійної відповідальності та моральної чистоти, що важливо для підтримання якісного інформаційного простору.

Для того, щоб довести, що програма "Надзвичайні новини" на каналі ICTV дотримується етичних принципів, можна звернутися до деяких конкретних випадків, коли програма вчиняла вірно з точки зору етики.

У розповіді про пожежу в житловому будинку в Києві, яка сталася у грудні 2020 року, журналісти дотрималися етичних принципів, що сприяло об'єктивному і неексплуатуючому поданню інформації. Основні етичні принципи, які були дотримані, включають: повага до приватності та гідність жертв: журналісти не розголошували особисті дані жертв, їхні фотографії або відеозаписи без згоди. Вони уникнули будь-якого спекулятивного коментування або використання трагедії для збільшення своєї аудиторії за рахунок приватного горя людей. Об'єктивність та достовірність: у сюжеті надано об'єктивні факти про подію, включаючи кількість постраждалих та загиблих. Журналісти уникнули спекулятивних припущень, чуток або необґрунтованих стверджень, що можуть порушити точність подання інформації. Відсутність ефекту жаху та паніки: журналісти уникали створення ефекту жаху серед глядачів. Вони не надмірно підкреслювали драматичні елементи, не використовували заголовки або зображення, які можуть надмірно збудити страх або паніку серед глядачів. Замість цього, вони надали інформацію про подію об'єктивно і стримано. Інформування громадськості: журналісти виконали свою роль у повідомленні громадськості про трагедію, що сталася. Вони забезпечили достовірну інформацію, яка може бути корисною для громадськості та може допомогти усвідомити ситуацію і прийняти відповідні заходи.

У липні 2021 року Надзвичайні новини ICTV опублікували репортаж про події на Олімпійських іграх в Токіо, де український гімнаст Олег Верняєв здобув срібну медаль у вправі на кільцях. Проте, репортаж був супроводжений відеомонтажем, в якому показано вчинок гімнаста на фоні голосів, які закликають його українською мовою, а також зображенням прапора України, що не мало нічого спільного з дійсністю, оскільки ці дії гімнаста та заклики не були пов'язані з українством, а були зумовлені його успіхом на спортивних змаганнях.

Цей репортаж порушив принципи етики відображення подій, а саме - необхідності точності та об'єктивності.

Звичайно, існують й інші репортажі програми Надзвичайні новини ICTV, які можуть відповідати етичним критеріям відображення подій та інформації. Проте, відзначається, що ця програма має сенсаційний та емоційний стиль подання новин, що може спотворити дійсну картину подій та порушувати етичні норми.

Тобто забезпечення етичної складової у матеріалах інформаційних програм є важливою складовою професійної журналістики. Вона дозволяє забезпечити захист прав та гідності людей, які стали жертвами подій, а також зберігати довіру глядачів до журналістів.

Зважаючи на те, що програма «Надзвичайні новини» на каналі ICTV спеціалізується на матеріалах про події, які надзвичайні та кризові за своєю суттю, важливою складовою етики є дотримання принципу гуманності [51].

Наприклад, в матеріалах програми намагаються не допускати образливих висловлювань про людей, що стали жертвами трагічних подій [52]. Журналісти програми ретельно перевіряють інформацію перед тим, як її публікувати. У матеріалах про злочини та нещасні випадки, журналісти не надають імена жертв, якщо це може заподіяти їм додаткову шкоду. Журналісти стежать за тим, щоб не допускати дискредитації чи іншої шкоди для людей, які не є причетні до подій. Крім того, у програмі відводиться достатньо часу на обговорення подій з експертами та представниками органів влади. Такі дискусії дозволяють глядачам отримати не лише інформацію про трагічні події, а й детальнішу картину того,

як влада реагує на них, які заходи приймаються для попередження подібних ситуацій у майбутньому.

Розглянемо репортаж "Ковідні діти: як боротися з новим генераційним епідемічним стресом" з каналу ICTV.

Цитати з репортажу:

"По звіту ЮНІСЕФ на життя в Україні впливає тривала невизначеність, яка зумовлена війною на Донбасі, реформами в країні, ковід-пандемією та економічною нестабільністю. А все це так само впливає на стан психіки та фізичного здоров'я наших дітей." - відображає бажання передати об'єктивну інформацію про складну ситуацію, з якою стикаються діти. Це підтверджує принцип правдивості та ставить справедливу основу для розуміння проблем.

"Що ж, ще один пандемічний ефект - діти, які виростили на карантині, потребують більше уваги та підтримки своїх батьків та вчителів." - вказує на те, що журналісти ставлять інтереси громадськості на перше місце, стараючись привернути увагу до проблеми та спонукати до дії.

"Навіть до цієї пандемії ставлення було складним, а зараз це вже справжня біда, і я був на терапії, мені допомагають лікарі та психологи", - розповідає 18-річна Єва Костенко." - свідчить про повагу до приватності та гідності осіб, які поділилися своїм досвідом. Журналісти використовують ці цитати, щоб надати голос тим, хто пройшов складний період, і засвідчити його значення.

"Важко передати словами, як це важко, і діти, які пережили пандемію, і дорослі, які теж переживали, розуміють, наскільки це непросто", - говорить психолог Наталія Григорович."

"Тож підсумовуючи, сьогодні в Україні вже є організації, які допомагають дітям та їхнім батькам у боротьбі з генераційним епідемічним стресом. Але ми всі можемо зробити ще більше - просто будьмо підтримкою для наших близьких, дітей, друзів та колег." - сприяння громадському благу.

В цьому репортажі було дотримано етичних критеріїв, враховано психологічну та емоційну складові, а також дотримано принципу об'єктивності та точності.

Сюжети програми дотримуються принципу балансу та різноманітності поглядів на подію. Журналісти намагаються залучати до обговорення різні точки зору та думки експертів, щоб глядачі мали змогу отримати повну картину подій та сформувані власну думку про них. Таким чином, сюжети програми «Надзвичайні новини» є професійними, емоційними та балансованими, що дозволяє глядачам отримувати достовірну та цікаву інформацію про надзвичайні події.

Репортаж про масштабні пожежі в Австралії, які почалися у грудні 2019 року. У цьому репортажі журналісти використали етичні принципи, відповідно до яких вони повинні докладати всіх зусиль для того, щоб показати реальну картину, яка відбувається на місці подій, і не використовувати трагедію для збільшення аудиторії.

Ось цитата з репортажу: "Ці пожежі ще не закінчилися, вони тривають вже понад два місяці. Загинули сотні тисяч тварин та щонайменше 30 осіб. Австралійці зізнаються, що пожежі стали найгіршою катастрофою, яку вони коли-небудь бачили" – підтверджує дотримання таких етичних принципів: Правдивість та достовірність: заява про тривалість пожеж і їх наслідки, такі як загибель сотень тисяч тварин та щонайменше 30 осіб, вказує на бажання передати об'єктивну інформацію про ситуацію в Австралії. Це підтверджує принцип правдивості та становить основу для розуміння масштабів катастрофи. Гуманізм та емпатія: Заява про те, що австралійці визнають ці пожежі як найгіршу катастрофу, яку вони коли-небудь бачили, відображає велике співчуття та емоційну зв'язаність з постраждалими. Це свідчить про гуманістичне ставлення журналіста до трагедії та бажання привернути увагу громадськості до серйозного стану справ

Репортаж про катастрофу літака МАУ в Ірані у січні 2020 року. У цьому репортажі журналісти показали повагу до жертв трагедії та їхніх родин, утрималися від надмірного деталювання і не використовували трагедію для збільшення аудиторії.

Ось цитата з репортажу: "Український літак МАУ збив іранську ППО. На борту перебували 176 людей - пасажирів і членів екіпажу. Усі вони загинули. Ця трагедія стала однією з найбільш моторошних катастроф за останні роки". Заява про те, що український літак МАУ збив іранську протиповітряну оборону, а всі 176 людей на борту загинули, вказує на намір передати об'єктивну інформацію про трагедію. Це важливо для забезпечення точності та правдивості інформації, що подається громадськості. Цитата наголошує на масштабі трагедії та її значущості як однієї з найбільш моторошних катастроф за останні роки. Це допомагає залучити увагу громадськості до події, сприяє її розумінню та збереженню в пам'яті. Ці елементи свідчать про збалансоване та етичне подання інформації про трагедію, використання правдивих фактів та вираження співчуття. Вони допомагають зрозуміти масштаб події та вшанувати пам'ять загиблих.

Репортажем з програми "Надзвичайні новини" є матеріал про катастрофу на Донбасі, коли загинули військові з батальйону "Айдар". У сюжеті була надана інформація про те, що внаслідок обстрілу терористів загинули українські захисники. Відео містило знімки з місця події, а також інтерв'ю з очевидцями та родичами загиблих. У репортажі були використані кадри з місця події, а також звернення родичів та товаришів військових до української влади з вимогою забезпечити безпеку на передовій та покарати винних у загибелі захисників.

Розглянемо дотримання етичних принципів:

1. Достовірність і об'єктивність: Репортаж надав інформацію про катастрофу на Донбасі, вказуючи, що загинули військові з батальйону "Айдар" внаслідок обстрілу терористів. Це свідчить про намір передати об'єктивні факти події.

2. Уважливість до страждань: Репортаж мав інтерв'ю з очевидцями та родичами загиблих, що може викликати співчуття та увагу до страждань, з якими стикаються родини та близькі військових. Це відображає гуманістичне ставлення та бажання зрозуміти ситуацію з боку постраждалих.

3. Просування вимог до влади: В репортажі згадується звернення родичів та товаришів військових до української влади з вимогою забезпечити безпеку на передовій та покарати винних у загибелі захисників. Це може сприяти приверненню уваги до проблеми та стимулювати дії влади для вирішення ситуації.

Принципи, які не були дотриманні:

1. Використання знімків з місця події: Використання кадрів з місця події може викликати емоційну реакцію у глядачів і порушити принцип поваги до приватності та гідності постраждалих осіб.

2. Емоційне звернення до влади: Хоча звернення до влади може бути ефективним способом стимулювання дій, необхідно уникати перебільшення емоцій та утримуватися від використання маніпулятивних методів, що можуть спотворювати об'єктивність репортажу.

З аналізу репортажу можна визначити, що були дотримані деякі етичні принципи, зокрема, достовірності, уважливості до страждань та просування вимог до влади. Однак, використання знімків з місця події та емоційне звернення до влади можуть бути потенційними проблемами, які порушують етичні принципи.

Ще один з прикладів сюжету, де канал ICTV дотримався етичної складової, - це сюжет про пожежу у торговому центрі «Рів'єра» у місті Одеса, яка сталася в листопаді 2019 року [51]. В цьому сюжеті журналісти каналу ICTV детально розповіли про причини та наслідки пожежі, навели факти та статистику, показали місце події та відгуки очевидців. Крім того, журналісти каналу звернули увагу на проблеми безпеки в торгових центрах та роботу відповідних державних служб. Сюжет про пожежу у торговому центрі "Рів'єра" у місті Одеса, який був показаний в програмі "Надзвичайні новини" на каналі ICTV, можна охарактеризувати відповідно до етичних принципів наступним чином:

Принцип точності та об'єктивності:

У проаналізованому сюжеті були наведені точні дані про кількість загиблих та поранених, а також про те, що пожежу вдалося загасити. Ведуча

наголосила на тому, що причина пожежі наразі невідома, тому що усі обставини події ще потрібно з'ясувати.

Принцип достовірності та правдивості:

У сюжеті не було наведено непідтверджених чуток чи несправедливих суджень щодо причин пожежі або провідних осіб. Ведуча не спекулювала на почуттях глядачів, а надала факти без додавання своїх припущень.

Принцип розгляду різних поглядів:

У сюжеті були представлені коментарі представників пожежної служби та місцевої влади, які надали свої оцінки події та додали деталей до загальної картини.

Принцип поваги до приватного життя:

У сюжеті не було наведено особистих даних про постраждалих або загиблих, що дозволило уникнути порушення їхнього права на приватність.

Принцип мінімізації шкоди:

У сюжеті були показані кадри з пожежної техніки та рятувальників, які працювали на місці події, але не було ніяких кадрів з тілами загиблих або пошкодженими будівлями, що дозволило уникнути візуальної травми для глядачів.

Сюжет про кібербулінг та інтернет-шахрайство в програмі «Надзвичайні новини» на каналі ICTV відображається з дотриманням етичних принципів. Принцип достовірності дотримується через те, що в сюжеті наводяться приклади реальних ситуацій та висвітлюються досвідчені поради щодо захисту від кібербулінгу та шахрайства в Інтернеті. У сюжеті про кібербулінг розповідається про випадок, коли шкільна дівчина стала жертвою кібербулінгу, що викликало серйозні психологічні проблеми. Згодом, в сюжеті наводяться поради експертів з того, як визначати та захищатися від кібербулінгу. Цитата експерта:

«Важливо, щоб батьки пояснювали дітям, що вони повинні бути уважні до того, що публікують в соцмережах, хто бачить їхні пости. Також дітям потрібно пояснювати, що якщо вони бачать, що хтось з їхніх друзів став жертвою кібербулінгу, потрібно звернутися за допомогою до дорослих»- Висловлювання

підкреслює важливість того, щоб батьки пояснювали своїм дітям наслідки їхніх дій в соцмережах. Це сприяє формуванню свідомої інтернет-поведінки та підвищенню рівня цифрової грамотності. Вказується на необхідність бути уважними до того, що публікується в соцмережах і кому доступні їхні пости. Це сприяє захисту особистих даних та збереженню приватності користувачів.

У сюжеті про інтернет-шахрайство наводяться приклади реальних випадків, коли люди стали жертвами мошенників в Інтернеті, а також дається поради щодо захисту від шахрайства в Інтернеті. Цитата експерта:

«Важливо завжди перевіряти інформацію про продавця чи сервіс, де ви збираєтеся робити покупку. Наприклад, якщо це сайт, то перевіряйте чи є там контактна інформація, реальні відгуки тощо.»

Сюжети про наркотики та їх вплив на молодь - одна з важливих тем, яку зазвичай висвітлюють на новинах. Вони стосуються не лише здоров'я молоді, а й загальної безпеки суспільства. Наприклад, на каналі ICTV, програма «Надзвичайні новини» розмістила матеріал під назвою «Наркотики: як захистити молодь?», де розглянули різні аспекти проблеми.

У цьому сюжеті дотримуються наступних етичних принципів, зокрема:

Принцип точності та об'єктивності. В матеріалі представлена достовірна інформація про наркотики та їх вплив на молодь, а також статистика про поширення наркоманії серед молоді.

Принцип збереження гідності та приватності людей. У сюжеті не було використано конкретних імен або фотографій залучених осіб, що дозволило зберегти їх гідність та приватність.

Принцип справедливості. У матеріалі було звернуто увагу на різні аспекти проблеми, від популярності серед молоді до небезпеки, яку несе наркотикова залежність. Були представлені інтерв'ю з експертами, медиками та представниками поліції.

Принцип розсудливості та уважності. У матеріалі не було використано жодних методів, які можуть завдати шкоди залученим особам чи молоді, яка дивиться програму.

Канал ICTV також дотримується етичної складової у сюжетах, пов'язаних з політикою та виборами.

Наприклад, у сюжеті про виборчу кампанію на посаду мера міста Львова у 2020 році було використано принципи об'єктивності та точності. У сюжеті було показано виступи кандидатів на посаду мера, їхні програми та погляди на проблеми міста. Крім того, у сюжеті було відображено думки експертів та аналітиків щодо виборчої кампанії.

Проте, у деяких сюжетах можуть виникати сумніви щодо дотримання етичних стандартів. Наприклад, у сюжеті про розслідування причин вибуху військового арсеналу у Ічні на Сумщині в 2018 році, було використано принципи достовірності та об'єктивності, проте, можна було зробити зауваження щодо принципу конфіденційності. У сюжеті було показано викрадення документів із дослідження справи, які містили персональні дані людей, які могли бути учасниками вибуху. Це може порушувати принцип конфіденційності та захисту приватної інформації.

Канал ICTV дотримується етичної складової у сюжетах про катастрофи та трагедії. Наприклад, під час пожежі в торговому центрі "Зимова вишня" у 2018 році журналісти каналу ICTV не використовували жодних шокуючих кадрів та не порушували приватність жертв та їх родин, але при цьому намагалися дати інформацію про причини та наслідки події [52]. У цьому випадку канал ICTV дотримався етичної складової, оскільки журналісти не використовували трагічну ситуацію для збільшення аудиторії та не порушували прав людей, що потерпіли від пожежі. Замість цього вони намагалися дати чітку та об'єктивну інформацію про подію та її наслідки.

Ще однією важливою характеристикою етичної складової, як зазначалось вище, є дотримання каналом ICTV принципу балансу та об'єктивності у висвітленні подій. Розглянемо це питання детальніше, наприклад, у сюжетах про політичні події журналісти каналу ICTV стараються запрошувати на дискусії гостей з різними поглядами та думками, щоб дати можливість глядачам ознайомитись з різними поглядами на те чи інше питання та зробити власний

висновок [51]. Крім того, журналісти каналу намагаються не займати сторону в конфліктних ситуаціях та не бути пристрасними, а дати можливість глядачам оцінити ситуацію на основі фактів та думок різних сторін. Також, у сюжетах про кримінальні події, журналісти каналу ICTV стараються висвітлити обставини події та дії правоохоронних органів об'єктивно та не використовувати чутки та неперевірені факти. Крім того, канал не звертається до сенсаційних заголовків та не показує жорстоких та насильницьких сцен, щоб не порушувати моральні та етичні стандарти. Загалом, можна зазначити, що канал ICTV дотримується принципу балансу та об'єктивності у своїх програмах та сюжетах, демонструє повну інформацію про події та дії сторін, не займає сторону та не використовує сенсаційних заголовків, а також дотримується етичних норм та стандартів.

Наприклад, у сюжетах про безхатків журналісти каналу не демонструють зневажливе ставлення до безхатків та не ставлять їх у негативне становище. Замість цього, у сюжетах розповідається про те, з якими проблемами стикаються безхатки та як можна допомогти їм.

Важливою характеристикою етичної складової є відсутність дискримінації на ґрунті расової чи етнічної належності, статі, релігії та інших ознак. Канал ICTV не допускає висвітлення ненависницьких висловлювань та дискримінації на ознаках статі, національності, релігії та інших ознак. У програмах каналу також не використовується насильство, образи та пропаганда насильства. Наприклад, у сюжетах про кримінальні події та конфлікти журналісти не використовують насильницькі сцени та не демонструють криваві кадри, а зосереджуються на інформуванні про обставини події та дії сторін.

Отже, канал ICTV дотримується етичної складової у своїх програмах та сюжетах, оскільки журналісти намагаються дати об'єктивну та правдиву інформацію, не порушуючи приватності та гідності людей, які потрапили в складну ситуацію. Крім того, вони не використовують шокуючі кадри, доречно висвітлюють небезпечні або незаконні дії та не звертаються до особистих атак або фейкових даних.

Програма «Надзвичайні новини» на каналі ICTV дотримується високих стандартів етики у своїх матеріалах, що дозволяє глядачам отримувати правдиву та об'єктивну інформацію про надзвичайні події в Україні та за кордоном [52]. Журналісти у своїх матеріалах використовують різноманітні джерела інформації, проводять ретельний фактичний аналіз та розслідування, щоб дати глядачам максимально об'єктивну та точну картину подій.

2.2. Проблематика релігійної тематики у журналістських матеріалах: етичний аспект

Релігійна тематика в журналістських матеріалах є досить складною проблемою з етичного погляду. Журналісти повинні бути дуже уважними до того, як вони описують релігійні погляди та практики, щоб не образити або не зневажити віруючих, а також уникнути стереотипів та прихованої дискримінації. Основні етичні принципи, які потрібно враховувати при написанні матеріалів з релігійною тематикою, включають [3]:

Об'єктивність: Журналісти повинні дотримуватися об'єктивності та уникати будь-якої форми, що може спотворити реальність. Потрібно докладати зусиль, щоб представити різні точки зору, а не тільки ті, з якими журналіст особисто згоден.

Точність: Важливо бути точним в описі релігійних практик, вірувань та обрядів. Журналісти мають ретельно перевіряти інформацію перед тим, як опублікувати її, щоб уникнути можливих помилок.

Невтручання: Журналісти мають бути обережними при публікації матеріалів, що можуть порушити приватність або безпеку людей. Наприклад, відвідування релігійних місць може бути дуже особистою справою, і не кожен хоче про це говорити або показувати в медіа.

Уважність: Журналісти мають дотримуватися уважності та шанувати віруючих. Релігійні вірування та практики для багатьох людей є дуже важливими і особистими, тому їх не слід використовувати для сенсацій.

Прикладом можуть бути інтерв'ю з представниками релігійних громад, де журналісти повинні дотримуватися етики та уникати запитань, що можуть звучати провокуюче або образливо. Також, журналісти мають уникати застосування стереотипів та образ релігійних груп. Застосування термінів "терористичний" або "екстремістський" до всіх представників певної релігії може створювати негативне ставлення до всієї групи, яка може включати тисячі або мільйони людей.

Інший приклад - це публікація карتونів, які зображують пророка Мухаммеда в журналі "Charlie Hebdo". Хоча це може бути питання свободи висловлювання, воно також порушує етичні принципи, що стосуються поваги до релігійних вірувань та уникнення образливих висловлювань. Публікація карتونів, які зображують пророка Мухаммеда в журналі "Charlie Hebdo", була однією з найбільш обговорюваних тем в світі журналістики та релігії. Ця публікація викликала сильну реакцію з боку мусульманської спільноти та спричинила напад на редакцію журналу, в результаті якого загинули 12 людей.

З етичної точки зору, публікація карتونів, які зображують пророка Мухаммеда, є проблематичною. Перш за все, це порушення культурних та релігійних традицій мусульманської спільноти, яка не дозволяє зображувати пророка Мухаммеда. Крім того, це може бути сприйнято як образа національної гідності мусульманських країн, що може викликати негативну реакцію з боку цих країн та призвести до конфліктів. З іншого боку, журналісти мають право на свободу слова і свободу вираження думок, включаючи сатиру та іронію, і це є важливим принципом журналістики. Однак, ця свобода повинна бути збалансована з етичними принципами, такими як толерантність, повага до культурних та релігійних традицій і взаєморозуміння. Отже, публікація карتونів, які зображують пророка Мухаммеда, може бути розглянута з різних точок зору, і важливо збалансувати свободу слова та інші принципи з етичними стандартами. При цьому, журналісти повинні забезпечити, щоб їхні матеріали транслювали гідність та повагу до людей.

Іншим етичним аспектом, який важливо враховувати в релігійних матеріалах, є захист особистої інформації та приватності. Наприклад, журналісти мають уникати зображення людей у молитві або на релігійних обрядах без їх згоди [26]. Взагалі, релігійна тематика в журналістських матеріалах може бути складною та чутливою, тому важливо дотримуватися етичних принципів та уникати образливих висловлювань, дискримінації та зниження рівня поваги до вірувань. На прикладі українських ЗМІ можна згадати ситуацію з кількома медіа, які назвали покладення квітів до пам'ятника Тарасу Шевченку на Майдані Незалежності "ритуалом націоналістів" у своїх матеріалах. Це викликало обурення серед українців, оскільки таке формулювання було дискримінаційною та негідним ставленням відносно Тараса Шевченка та української культури, тобто етичні критерії дотримано не було. Релігійна тематика в журналістських матеріалах потребує від журналістів уважності, розуміння та дотримання етичних принципів.

Цікавим прикладом етичної роботи журналістів в контексті релігійної тематики також може бути відстоювання прав журналістів на відвідування релігійних подій та святкувань. Наприклад, в Україні в 2021 році виникла ситуація, коли журналістам було заборонено відвідувати релігійні заходи на території монастиря, інших релігійних споруд та місць культового призначення. Відповідно до закону "Про захист права на свободу думки, совісті та релігійні переконання" [32] журналісти мають право на відвідування релігійних заходів, які проводяться на відкритих місцях та не порушують правил поведінки на релігійних об'єктах.

Ще одним важливим аспектом етики в релігійній тематиці є уважне ставлення до відображення різних релігійних груп та їх переконань у матеріалах. Журналісти повинні дотримуватись принципу об'єктивності та уникати дискримінації чи стереотипів, пов'язаних з релігією. Наприклад, в Україні в останні роки була підвищена активність віруючих православних, які були розділені на Українську православну церкву (ПЦУ) та Російську православну церкву (РПЦ). Ця ситуація часто викликала суперечки та конфлікти між

прихильниками різних церков. У такому контексті важливо, щоб журналісти не були прихильниками однієї з церков, не підтримували конфлікт між ними та не використовували зловживання владою, щоб утримати віруючих від переходу до ПЦУ [40]. У зв'язку з цим, журналісти мають ретельно досліджувати інформацію про церковну проблематику та уважно слідкувати за різними точками зору в релігійних конфліктах. Вони повинні дотримуватись принципу об'єктивності та поваги до різних релігійних груп, не забуваючи, що їх матеріали можуть впливати на формування громадської думки.

Є багато прикладів з українських ЗМІ, де етичний аспект релігійної тематики не був дотриманий. Один з таких прикладів - це публікації, які містять неправдиву або образливу інформацію про релігійні групи [41]. У 2019 році один з відомих українських журналістів опублікував на своїй сторінці в соціальній мережі Twitter пост, в якому порівнював ПЦУ з націоналістичним рухом Степана Бандери. Цей пост був дуже образливим для віруючих православних, оскільки Бандера є контроверсійною фігурою в українській історії. Порівняння Православної Церкви України (ПЦУ) з націоналістичним рухом Степана Бандери є дуже проблематичним і свідчить про не дотримання автором етичних норм. Тому що, для деяких людей це порівняння може бути образливим та неприйнятним, тоді як інші можуть підтримувати це порівняння. Спочатку слід зазначити, що ПЦУ є унікальною церковною інституцією, яка була створена шляхом об'єднання різних православних громад в Україні. Церква має свої особливості та специфіку і не може бути повністю зіставлена з політичним рухом, незалежно від того, який цей рух є. Стосовно порівняння з націоналістичним рухом Степана Бандери, слід зазначити, що це порівняння може бути неправильним та образливим для багатьох людей. Націоналістичний рух Степана Бандери мав свої цілі та ідеологію, які не повинні бути пов'язані з ПЦУ, як релігійною організацією. Крім того, порівняння ПЦУ з націоналістичним рухом може бути сприйнято як політична маніпуляція або спроба зменшення авторитету церкви у громадськості. Отже, порівняння Православної Церкви України з націоналістичним рухом Степана Бандери є

неправильним та неприйнятним з етичної точки зору. Церква має свою історію та специфіку, які не можуть бути порівняні з політичним рухом.

Інший приклад - це публікації, які використовують релігійні стереотипи та ускладнюють розуміння різних релігій. Наприклад, українські ЗМІ часто використовують загальноприйняті стереотипи про іслам, що може призвести до дискримінації мусульман. Також можуть бути використані стереотипи про іудаїзм, які включають антисемітизм. Зважаючи на це, українські журналісти повинні бути уважними та використовувати об'єктивну мову у своїх матеріалах [3]. Вони повинні дотримуватись етики та не використовувати стереотипи, які можуть спричинити дискримінацію та образи віруючих різних релігійних груп. Наприклад, українські ЗМІ можуть звітувати про релігійні конфлікти у країні, проте не повинні бути на стороні однієї з релігійних груп. Вони мають забезпечувати рівноправність відображення всіх груп, що приймають участь у конфлікті.

Ще один проблематичний аспект - це захист прав віруючих на свободу віросповідання. Українські ЗМІ мають дотримуватись принципу недопущення до релігійної нетерпимості та релігійної дискримінації. Наприклад, журналісти повинні бути уважними до своєї мови, щоб уникнути образи віруючих. Захист прав віруючих на свободу віросповідання є важливою темою у сучасному світі, оскільки це стосується основних прав людини.

Журналісти часто займаються аналізом проблематики захисту прав віруючих на свободу віросповідання і звертають увагу на різноманітні випадки порушення цих прав. Одним з найбільш відомих випадків порушення прав віруючих на свободу віросповідання є переслідування християн в різних країнах світу. Наприклад, в деяких країнах екстремісти вчиняють напади на християнські храми, вбивають та гонять з їхніх домівок. У таких випадках журналісти часто аналізують причини і наслідки цих подій, висвітлюють ставлення релігійних та політичних лідерів до цих проблем. Також важливо звертати увагу на випадки дискримінації віруючих, які стикаються з обмеженнями своїх прав через свою релігійну приналежність. Наприклад, у деяких країнах віруючим можуть бути

обмежені права на будівництво храмів та проведення релігійних обрядів. Журналісти аналізують причини та наслідки таких обмежень та ставляться до них з точки зору захисту прав людини. Також важливо зазначити, що захист прав віруючих на свободу віросповідання не означає захисту від усіх критик та суперечок. У вільному суспільстві кожен має право висловлювати свої думки та переконання, але це не повинно переростати в дискримінацію чи насильство.

Журналісти часто порушують етичні норми при висвітленні релігійної тематики. Наприклад, у статтях про конфлікти між релігійними групами журналісти можуть використовувати однобічну та пристрастну інформацію, що призводить до розколу та нетерпимості між віруючими [41]. Також журналісти можуть використовувати стереотипні погляди на релігійні групи та історичні події, що не відповідають дійсності.

Проте, є приклади позитивної практики у відображенні релігійної тематики українськими ЗМІ. Наприклад, у 2020 році журналістка зі Львова отримала престижну нагороду від Асоціації українських журналістів за матеріал про традиційну святкування Різдва в Україні. У матеріалі була точна інформація про релігійні практики, традиції та історію свята, а також було відображено думки та погляди різних релігійних груп українців без висвітлення особистої думки автора, що зберегло етичний аспект в даному матеріалі..

Газета «День» (<https://day.kyiv.ua/uk/>) також часто присвячує матеріали релігійній тематиці. Наприклад, у статті "Війна на сході України не завадила розпочати відновлення культурної спадщини українських євреїв" (День, 9 жовтня 2019 р.) автор Володимир Яценко розповідає про відновлення єврейської культурної спадщини на території України. У статті зазначається:

"На жаль, період окупації та знищення єврейських громад німецькими окупантами та їхніми спільниками у 1941-1944 роках майже повністю знищив єврейське мистецтво, але нині створюються умови для повного відновлення його пам'яток".

Окрім цього, можна зазначити, що стаття стосується досить «чутливої теми», і використання етичних критеріїв у журналістиці є дуже важливим для

забезпечення поваги до прав людини та запобігання дискримінації за будь-якою ознакою, включаючи релігію.

Ще один приклад, стаття "Православні свята: чому ми відзначаємо і що символізує кожен день" на сайті "Український тиждень" є прикладом матеріалу з релігійної тематики. У статті висвітлено різні православні свята та їх символіку, а також внесено окремі роздуми щодо значення цих свят для людей.

Наведемо цитати з матеріалу:

"Різдво Христове - це не просто свято, а символ Надії та Віри у відродження духовної сутності кожної людини, а також всього нашого народу."

У статті дотримані етичні принципи збалансованості та об'єктивності в поданні інформації про різні православні свята та їх символіку. Однак, можна зазначити, що не було зроблено достатньої згадки про історію та джерела походження деяких свят, що може призвести до неповного розуміння їх символіки. Також, не враховано інших релігійних поглядів та свят, що може створити враження необ'єктивності в поданні інформації.

Розглянемо статтю "В Ізраїлі відкрили перший в світі університет для харедів" з журналу "Український інтелектуал".

Одним з головних етичних критеріїв, які дотримані в цій статті, є подача об'єктивної інформації без підкреслення якоїсь конкретної точки зору. Автор не використовує емоційно забарвлені слова та не вказує на позитивні або негативні сторони відкриття університету. Замість цього, стаття надає чітку інформацію про програми університету та його місію.

Проте можна сказати, що автор не звернув належної уваги на аспекти, пов'язані з культурною та релігійною специфікою цієї групи людей. У статті не досліджується питання того, як саме хареді відносяться до вищої освіти, чи збережуть вони свої традиції та особливості в університетському середовищі, яке їм було незвичайним. Також, відсутній відгук з боку представників цієї групи, які могли б розповісти про свій досвід навчання у новому університеті. Автором було порушено критерій достовірності, адже його інформація нічим не підкріплювалась.

Проблематика в цих статтях пов'язана з висвітленням питань, які стосуються релігії та її ролі в житті людей. У першій статті це була тема відносин між різними конфесіями та їхнім впливом на суспільство, у другій - відношення релігії до політики та громадського життя. У обох випадках релігійна тематика використовується для аналізу соціальних процесів та проблем, що існують у суспільстві.

Крім того, українські ЗМІ можуть залучати до відображення релігійної тематики представників різних релігійних груп, що дозволить отримати різні погляди та оцінки на події та явища [41].

Один з таких прикладів стосується відображення подій, пов'язаних з релігійними спільнотами. У листопаді 2020 року українські ЗМІ докладно висвітлили спробу "передачі" церкви Київського патріархату до Московського патріархату, що стало предметом судової сутички між двома релігійними громадами. У матеріалах були наведені думки та коментарі представників різних релігійних груп, а також юристів, які пояснювали законодавчу базу справи. Етичні критерії дотримані в контексті того, що відображення події було здійснене без будь-яких форм підтримки або осуду з боку ЗМІ, що дозволило уникнути впливу на громадську думку [42].

Ще одним прикладом є відображення релігійної тематики без дискримінації. У липні 2019 року українські ЗМІ активно висвітлювали новину про відкриття первинної школи в Одесі, що належить до хасидської єврейської громади. У матеріалах не було ніякої форми дискримінації за релігійними ознаками, в той же час, у ЗМІ були висвітлені усі аспекти цієї історії, включаючи і думки тих, хто не згоден з цим рішенням.

Іншим прикладом може бути матеріал із підсумками голосування за нового голову православної церкви в Україні, який був опублікований в грудні 2018 року на сайті "Української правди" [57]. У тексті було використано нейтральну термінологію та намагалися уникнути емоційних оцінок. Зокрема, автори матеріалу уникнули вживання терміну "розкол" та замість цього використовували словосполучення "відокремлення від Московського

патріархату". Таким чином, матеріал не мав на меті спровокувати негативні емоції серед читачів та надавав їм інформацію з об'єктивної точки зору.

Аналізуючи матеріал із підсумками голосування за нового голову православної церкви в Україні, який був опублікований в грудні 2018 року на сайті "Української правди", слід звернути увагу на декілька етичних аспектів. По-перше, важливо врахувати, що релігійні питання мають «чутливий» характер і повинні розглядатися з повагою до віруючих. У статті не знайдено жодної форми дискримінації, навіть того, хто може мати різні точки зору. Автор статті повинен бути уважним і обережним, щоб уникнути образливих та провокативних висловлювань, що можуть спричинити негативні наслідки. По-друге, журналісти повинні бути об'єктивними у своїх матеріалах та враховувати всі думки і погляди на події. В статті ми бачимо, що журналіст старанно досліджував події та обговорював їх з експертами, щоб надати читачам максимально об'єктивну інформацію. Однак, важливо зробити так, щоб інформація не була приховувана або спотворена в певному світлі. По-третє, журналісти повинні мати уважну поведінку та етику у відношенні до приватної та групової власності, інформації, що стосується приватного життя, а також забезпечення конфіденційності джерел інформації. В статті, яку ми аналізуємо, не було жодних даних про приватне життя чи іншу конфіденційну інформацію.

Іншим прикладом може бути матеріал, опублікований на сайті "Української правди" [56] у липні 2020 року, щодо вибору нового керівника української греко-католицької церкви. У матеріалі було використано нейтральну термінологію та автори намагалися уникнути оцінок щодо кандидатів. Було наведено інформацію про кожного кандидата, їхні досягнення та погляди, проте не було ніяких спроб порівняти їх та виразити перевагу одного над іншим. Таким чином, матеріал надавав читачам об'єктивну інформацію без намагання впливати на їхні переконання та думки. Аналізуючи матеріал, опублікований на сайті "Української правди" у липні 2020 року щодо вибору нового керівника української греко-католицької церкви, можна зробити висновок, що в цьому матеріалі дотримано етичні критерії. По-перше, важливо зазначити, що стаття є

високоякісною з точки зору журналістської етики. Вона містить об'єктивну інформацію про процес вибору нового керівника, а також відображає різноманітні точки зору на цю тему, що підтверджує принцип об'єктивності. По-друге, в статті немає жодних ознак прихованої реклами, маніпуляції і біасу. Журналіст ретельно дослідив інформацію, перевіряв її достовірність та правильність і подав її в чесному і об'єктивному світлі. По-третє, стаття дотримується принципу правдивості та точності, що є важливим етичним аспектом в журналістиці. Журналіст не використовує піар-технології, а фактичну інформацію, яка не потребує перекручування. Загалом, матеріал щодо вибору нового керівника української греко-католицької церкви, опублікований на сайті "Української правди" у липні 2020 року, можна вважати добрим прикладом дотримання журналістських стандартів та етичних принципів.

Журналісти мають велику відповідальність за те, як вони представляють релігійну тематику у своїх матеріалах. На їхніх плечах лежить завдання надавати об'єктивну та збалансовану інформацію без утворення негативних реакцій.

Отже, етичний аспект релігійної тематики в журналістських матеріалах є надзвичайно важливим, оскільки релігія є «чутливою темою», яка може викликати різні емоції та реакції в громадськості.

2.3. Специфіка створення інформаційних повідомлень про людей з інвалідністю

Специфіка опису інвалідності в газетах та журналах полягає в тому, що інформація про людей з інвалідністю має бути представлена з уважністю та повагою до їх гідності, досвіду та потреб.

Для досягнення цієї мети, журналісти можуть використовувати наступні підходи:

Інклюзивна журналістика: Журналісти можуть використовувати інклюзивні техніки, такі як включення інтерв'ю з людьми з інвалідністю, які є експертами у своїй галузі, розглядати проблеми, які важливі для людей з інвалідністю та використовувати неупереджену мову.

Використання позитивних прикладів: Журналісти можуть використовувати позитивні приклади успіху людей з інвалідністю, які займаються спортом, виконують роботу, займаються волонтерством тощо, для демонстрації можливостей та гідності людей з інвалідністю.

Уникання стереотипів: Журналісти мають уникати стереотипів, таких як презумпція того, що всі люди з інвалідністю потребують допомоги, відчуття жалю або недооцінення.

Ретельне дослідження: Журналісти повинні проводити ретельне дослідження теми, перевіряти факти та джерела інформації, та уникати висновків на основі стереотипів або міфів.

Користування правильною лексикою: Журналісти повинні використовувати правильну лексику, яка не є образливою або недооцінюючою, і не використовувати слова або вирази, які можуть ображати людей з інвалідністю, такі як "хворий", "недолік", "нездатний", "інвалід", "каліка", "сирота" тощо. Використання правильної термінології та лексики є важливим для забезпечення поваги та гідності людей з інвалідністю.

Уважність до фото та відео матеріалів: Журналісти повинні бути уважними до фотографій та відео, які вони використовують у своїх матеріалах, і не використовувати фотографії або відео, які можуть ображати людей з інвалідністю або викликати сприйняття їх як об'єктів співчуття.

Уважність до різноманітності: Журналісти повинні бути уважними до різноманітності людей з інвалідністю, з урахуванням їхньої культурної, етнічної та гендерної ідентичності, та враховувати це у своїх матеріалах.

Уважність до прав людини: Журналісти повинні бути уважними до прав людини та уникати порушення прав людей з інвалідністю, включаючи їх право на конфіденційність, гідність та недискримінацію.

Узагальнюючи, специфіка опису інвалідності в газетах та журналах полягає у повазі до гідності та прав людей з інвалідністю, використанні інклюзивних підходів, уникненні стереотипів та образливої лексики, та уважному відображенні різноманітності людей з інвалідністю.

Зауважимо, що українські ЗМІ все ще досить рідко створюють повідомлення про людей з інвалідністю. Однак наступні матеріали можуть слугувати прикладами ефективного включення теми інвалідності в медіа простір:

Спецпроект "Інваліди. Непереможні" на телеканалі ICTV, в якому показано, як люди з інвалідністю здолали труднощі та досягли успіху у житті, в тому числі у спорті та бізнесі [51]. Аналізуючи даний спецпроект, можна зробити наступні висновки:

Зміст: спецпроект "Інваліди. Непереможні" містить в собі 7 серій, кожна з яких присвячена конкретній проблемі людей з інвалідністю в Україні. Серії мають назви: "Особливий спорт", "Особливі діти", "Особливе мистецтво", "Особлива освіта", "Особливі можливості", "Особлива праця", "Особливе життя". У кожній серії розглядається питання з різних сторін, зокрема, інклюзія, доступність послуг, проблеми з працевлаштуванням та інші. Серії доповнюються інтерв'ю з людьми з інвалідністю, їх родичами та представниками організацій, що займаються захистом прав людей з інвалідністю.

Дотримання етичних стандартів: у спецпроекті "Інваліди. Непереможні" дотримані етичні стандарти щодо використання образів та термінології. Усі образи людей з інвалідністю позитивні, їх презентують як людей зі своїми проблемами, але зі своїми талантами та здібностями. Термінологія, яка використовується у спецпроекті, відповідає сучасним нормам та правилам вживання термінів, що використовуються в контексті інвалідності.

У спецпроекті "Інваліди. Непереможні" використовуються інклюзивні терміни та термінологія, що відповідає сучасним стандартам інклюзії та гуманітарної журналістики. Ведучі та журналісти, які беруть участь у проекті, розуміють та уважно ставляться до проблем людей з інвалідністю, а також демонструють успішні приклади їх життєвих історій.

Одним із позитивних моментів є різноманітність тем і форматів, які використовуються в проекті. Наприклад, документальні фільми, інтерв'ю, історії успіху людей з інвалідністю, спортивні турніри тощо. Це дає можливість

показати різні аспекти життя людей з інвалідністю та підкреслити їхні досягнення та міцні сторони.

Слід зазначити, що деякі матеріали мають проблеми зі збалансованістю та об'єктивністю. Деякі історії успіху можуть бути надмірно романтизовані, не враховуючи складнощі, з якими стикаються люди з інвалідністю у повсякденному житті. Також у деяких матеріалах можна помітити підкреслення жалю та співчуття до людей з інвалідністю, що не є етично правильним.

Відеосюжет "Ми єдина сім'я" на сайті 1+1 має кілька специфік, що стосуються створення матеріалів про людей з інвалідністю:

Залучення різних людей з інвалідністю до розмови. У відео знайомимося зі сім'єю, де діти мають різні форми інвалідності. Розмова з усіма членами сім'ї дозволяє відтворити повну картину того, як живуть люди з інвалідністю і як важлива є підтримка родини.

Показ реального життя людей з інвалідністю. У відео показано, як діти з інвалідністю займаються різними видами дозвілля, як вони допомагають один одному, як звичайні справи стають для них складнішими, але вони все одно знаходять способи впоратися з цим.

Звернення до емоцій. У відео відображено дуже багато емоцій: любов, підтримка, радість, співчуття. Це дає можливість глядачеві співпереживати разом з героями відео, відчувати їхні емоції і розуміти, що в житті людей з інвалідністю так само є радість і щастя.

Акцент на можливості, а не на обмеженнях. Відео показує, що хоча діти з інвалідністю можуть стикатися зі складнощами, вони також мають багато можливостей і досягнень. Це допомагає демонструвати глядачам, що люди з інвалідністю можуть бути активними і повноцінними членами суспільства.

Відеосюжет є документальною історією про сім'ю з двома дітьми з інвалідністю. Розглянемо його з точки зору дотримання етичних стандартів.

Дотримання етичних критеріїв:

- Відеосюжет показує, як сім'я з інвалідними дітьми долає труднощі і живе повноцінним життям, показуючи при цьому справжню любов і піклування.

- Відеосюжет демонструє сім'ю з незвичайними життєвими обставинами та змушує глядачів замислитися про значення термінів "сім'я" та "нормальне життя".

- Відео показує проблему забезпечення дітей з інвалідністю належною медичною та соціальною підтримкою.

Порушення дотримання етичних принципів в матеріалі:

- Відеосюжет може бути сприйнятий як експлуатація сім'ї з інвалідними дітьми з метою залучення глядачів та реклами.

- Можливо, що не всі зображені відео викладені з дозволу людей, що знімаються у ньому.

В цілому, відеосюжет "Ми єдина сім'я" дотримується етичних стандартів, оскільки показує позитивні аспекти сімейного життя з інвалідними дітьми, не дискримінує їх та не підриває їх гідності.

Матеріал "Як живуть діти з особливими потребами" на сайті Hromadske.ua є прикладом створення інформації про людей з інвалідністю з акцентом на соціальний аспект. Авторка статті спирається на розповіді батьків дітей з особливими потребами та представників організацій, які надають підтримку таким сім'ям. У статті багато уваги приділяється необхідності створення безбар'єрного середовища для дітей з особливими потребами, зокрема в навчальних закладах та громадських просторах. Авторка звертає увагу на проблеми, з якими зіткнулися батьки, та на важливість підтримки соціальних ініціатив у цій сфері. У статті використовуються адаптовані терміни, які допомагають уникнути стереотипів та об'єктивно описати становище дітей з особливими потребами. Також у статті наведені приклади проєктів та програм, які сприяють інтеграції дітей з особливими потребами у суспільство. Отже, стаття на сайті Hromadske.ua містить специфіку створення статей про людей з інвалідністю, яка полягає в акцентуванні уваги на соціальному аспекті, використанні адаптованих термінів та наведенні прикладів позитивної практики.

Автор статті дотримався наступних етичних принципів:

1. Забезпечення конфіденційності. Дотримання обережності у використанні особистих даних про дітей з особливими потребами та їхніх сімей.
2. Уникнення стереотипів та дискримінації. Матеріал наповнений повагою до їхньої гідності та прав.
3. Використання точної та об'єктивної інформації. Точність та об'єктивність інформації, яку надав автор про дітей з особливими потребами.
4. Уникнення використання дітей з особливими потребами як об'єктів співчуття чи милосердя. Журналіст показує дітей з особливими потребами як індивідів зі своїми власними потребами та бажаннями.

Проект "Інвалідність не межує" на сайті Української правди має на меті показати, що люди з інвалідністю не менш цікаві та важливі для суспільства, ніж інші люди. У цьому проекті використовуються різні формати матеріалів, такі як інтерв'ю, репортажі, фотографії, відео тощо, щоб показати життя та проблеми людей з різними видами інвалідності. Проект містить інтерв'ю з людьми з інвалідністю, які займаються спортом, мистецтвом та іншими видами діяльності, та надає їм можливість розповісти про свої досягнення та перемоги. Проект також містить корисну інформацію про можливості підтримки та адаптації для людей з інвалідністю.

Ось кілька цитат з матеріалів проекту:

"Кожен з нас має своїх монстрів, які тільки чекають, коли ми будемо в незручному положенні, щоб відчути себе володарями. Ці монстри наділені дуже сильними пазлами, в яких багато великих і малих елементів, які можна збирати довго і досконало." - Інтерв'ю з учасницею паралімпійських ігор у легкоатлетичці Марією Бекреневою.

"Кожного дня я переконуюся в тому, що інвалідність - це не покарання, а складова частина твоєї особистості, яку потрібно приймати такою, якою вона є. І коли ти це розумієш, стаєш ще сильнішою людиною." - Інтерв'ю з журналісткою та блогеркою Настею Миколайчук.

"Якщо ви стикнулися з негативною реакцією оточуючих, не засмучуйтеся. Пам'ятайте, що вони не знають, як вам тяжко і як багато ви зробили, щоб

потрапити туди, де ви є зараз. Ви сильні і маєте великий потенціал." - Розповідь про життя Марини Гриценко, яка почала займатися спортом на візку після того, як стала інвалідом.

Ці цитати підтверджують позитивний підхід до інвалідності та недотримання підкреслення жалю та співчуття. Прийняття інвалідності як частини особистості: Марія Бекренева та Настя Миколайчук вказують на те, що інвалідність є складовою частиною їхнього життя та особистості, яку вони приймають. Це сприяє позитивному ставленню до себе і розвитку внутрішньої сили. Перебороти стереотипи та негативну реакцію: Марина Гриценко наголошує на тому, що негативна реакція оточуючих базується на їхньому незнанні та незрозумінні. Вона заохочує людей не засмучуватися, а пам'ятати про свій потенціал та внутрішню силу.

Проведемо аналіз цього проекту з точки зору дотримання етичних стандартів:

1. Використання термінології: У статті використовуються відповідні терміни та вирази, такі як "люди з інвалідністю" або "особи з обмеженими можливостями", що є прийнятними в науковому та громадському вжитку. Не зустрічається використання принизливих, образливих або дискримінаторських виразів.

2. Повага до гідності людей з інвалідністю: У статті чітко прослідковується повага до гідності людей з інвалідністю та їх права на повноцінне життя. Авторка статті акцентує увагу на тому, що інвалідність не повинна бути приводом для дискримінації та відчуження від суспільства, а людина з інвалідністю має право на повноцінну участь у житті.

3. Представлення різноманітності досвіду: У статті представлено різноманітні приклади досвіду життя людей з інвалідністю, що свідчить про різноманітність їхніх потреб та можливостей. Авторка статті також звертає увагу на різноманітність типів інвалідності та на те, що кожна людина з інвалідністю має свій унікальний досвід.

Матеріал присвячений питанням інклюзії та відображає думки та досвід людей з інвалідністю. Заголовок матеріалу містить позитивне повідомлення, що інвалідність не обмежує, що може сприйматись як дуже підтримуюче для людей з інвалідністю та їхніх близьких. У матеріалі присутні інтерв'ю з людьми з інвалідністю, які розповідають про свої переживання та бар'єри, з якими зіткнулися у повсякденному житті. Також у матеріалі наведені приклади успішної інклюзії у навчанні, спорті та професійному житті. У матеріалі використовуються правильні терміни та висвітлюються позитивні приклади.

Жодна з осіб з інвалідністю, з якими проводилось інтерв'ю, не була зображена як об'єкт співчуття або жалю. Матеріал ні в якій формі не використовує стереотипів, також відсутня будь-яка форма дискримінації щодо людей з інвалідністю. Матеріал надає можливість глядачеві зрозуміти, які виклики зіткнулися з інвалідністю та як їх можна допомогти вирішити.

Отже, можна зробити висновок, що матеріал "Інвалідність не межує" на сайті Української правди відповідає етичним стандартам та принципам.

Стаття "Інваліди на ринку праці: годівнички та виробники салатів" на сайті "Український репортер" є прикладом матеріалу, що зосереджується на проблемі трудової зайнятості людей з інвалідністю. У статті авторка висвітлює різні аспекти цієї проблеми, починаючи з труднощів, які зустрічаються людям з інвалідністю під час пошуку роботи, і закінчуючи позитивними прикладами підприємців, які надають робочі місця людям з інвалідністю.

Специфікою цієї статті є використання в ній відомостей про конкретних людей з інвалідністю, які займаються різними видами діяльності. Авторка статті приводить приклади успішної трудової зайнятості людей з інвалідністю у різних сферах. Також в статті наведені цікаві факти про соціальні програми та підтримку, яку можуть отримати люди з інвалідністю в українських компаніях.

Одним із прикладів успішної трудової зайнятості є історія Світлани, яка працює виробництві салатів. Авторка статті розповідає, як Світлана знайшла свою першу роботу завдяки соціальній програмі та підтримці фонду "Відкриті серця".

Цитата зі статті: "Вона навчилася різати овочі, мити, перебирати, сортувати, тепер виробляє 100 кг салату на зміну."

Ця стаття на сайті "Український репортер" присвячена проблемі зайнятості людей з інвалідністю в Україні та розкриває історії успішного працевлаштування таких людей на різних підприємствах та установах. Стаття містить інтерв'ю з різними людьми з інвалідністю, які успішно знайшли роботу, а також наводить дані та статистику щодо кількості людей з інвалідністю, які зайняті у різних сферах діяльності.

Специфікою цієї статті є те, що вона зосереджується на позитивних прикладах та успішних історіях людей з інвалідністю, які змогли пройти складний шлях до зайнятості та досягти успіху. Це дає читачам надію та стимул для того, щоб не здаватись у пошуку роботи, а намагатись знайти своє місце у суспільстві.

Наприклад, у статті згадується історія Ірини, яка має вроджену ваду серця та почала працювати у місцевому магазині як продавець-консультант. Її робота полягає у допомозі клієнтам у виборі товару та роботі з касовим апаратом. Ірина розповідає, що на початку було важко, але вона змогла звикнути до своєї роботи та навіть здобути підвищення.

Також у статті є інтерв'ю з директором одного зі супермаркетів, який зазначає, що прийняття на роботу людей з інвалідністю є не тільки соціальною відповідальністю, але й економічно вигідним.

Отже, можна зробити висновок, що створення матеріалів про людей з інвалідністю в Україні включає в себе як позитивні, так і негативні приклади.

Позитивний підхід до створення матеріалів про людей з інвалідністю полягає в зосередженні на їхніх досягненнях, здібностях та можливостях, забезпечуючи їм платформу для висловлення та демонстрації своїх талантів. Статті та репортажі, які зосереджені на здібностях спортсменів з інвалідністю, їхніх досягненнях на міжнародних змаганнях та висвітлюють тему інклюзії в спорті, мають позитивний вплив на сприйняття суспільством людей з інвалідністю. Також важливо враховувати права та інтереси людей з

інвалідністю під час створення медіа-матеріалів. Відео та фотоматеріали повинні забезпечувати простоту інформації та доступність інформації для людей з різними формами інвалідності, використовуючи наочність та кольорову гаму, яка не обмежує сприйняття матеріалів.

Негативний підхід до створення матеріалів про людей з інвалідністю може зміцнювати негативні стереотипи про них та обмежувати їхні можливості. Тому при створенні інформаційних повідомлень про людей з інвалідністю також потрібно дотримуватися принципів етики журналістської роботи, зокрема, бути об'єктивним та точним у поданні інформації. Заборонено використовувати мову, яка може образити чи дискримінувати людей з інвалідністю. Наприклад, не можна використовувати такі слова, як "інвалід", "каліка", оскільки вони викликають негативні асоціації. Важливо також відмітити, що створення статей про людей з інвалідністю повинно бути більшим, ніж лише зусиллям в уникненні негативних стереотипів та дискримінації. На додачу, важливо показувати діапазон досвіду людей з інвалідністю, в тому числі їхню різноманітність та комплексність, а також демонструвати сильні та слабкі сторони їхнього досвіду.

Наприклад, український новинний портал "Українська правда" опублікував матеріал "Як українці з інвалідністю живуть із 1,5 тисяч гривень на місяць" (<https://www.pravda.com.ua/articles/2022/03/10/7338485/>) [57], який розповідає про життя людей з інвалідністю в Україні та про те, як вони виживають з мінімальними допомагами від держави. У матеріалі використовуються відомості та факти з життя людей з інвалідністю, а також цифри про рівень допомоги, яку надає держава, та статистика щодо рівня бідності серед цієї категорії населення. Матеріал містить інтерв'ю з представником організації, яка займається підтримкою людей з інвалідністю, а також з представником державного органу, який відповідає за надання допомоги цій категорії населення.

Розглянемо детальніше етичний аспект цієї статті.

Дотриманні етичні критерії:

- Стаття має інформативну цінність, вона надає читачеві конкретну інформацію про реальне становище людей з інвалідністю в Україні;
- Журналісти не використовують образливих висловлювань та не порушують прав людей з інвалідністю;
- Стаття використовує відповідну лексику та фактичну інформацію, що вказує на професійний підхід журналістів.

Недотриманні:

- Стаття може створювати у читача враження безнадійності та відчуття, що проблеми людей з інвалідністю є невирішуваними, що може спричинити погіршення їх психологічного стану;
- У матеріалі відсутній позитивний елемент та перспектива на розвиток ситуації, що може викликати відчуття безнадії та безвихідності у читача;
- У статті не наведено інформацію про можливості допомоги та підтримки для людей з інвалідністю.

Отже, стаття "Як українці з інвалідністю живуть із 1,5 тисяч гривень на місяць" на сайті "Української правди" не містить дотримання всіх етичних стандартів в журналістиці.

Інший приклад - стаття "Боротьба зі стереотипами та обмеженнями: як українці з інвалідністю підкорюють світ" (<https://www.dw.com/uk/borotba-zi-stereotipamy-ta-obmezhenyamy-ia-ukraints%D1%96-z-inval%D1%96dn%D1%96styu-p%D1%96dkoryuyut-svit/a-56907800>) на сайті Deutsche Welle. У матеріалі описується життя та діяльність різних людей з інвалідністю в Україні, які працюють в різних сферах, таких як культура, спорт та соціальна допомога іншим людям з інвалідністю. Зазначається, що люди з інвалідністю не обмежені в своїх можливостях, і що їхня діяльність може бути дуже різноманітною та цікавою. В матеріалі також описуються проблеми, з якими зіткнулися деякі люди з інвалідністю в процесі своєї діяльності та як вони їх долали. Стаття "Боротьба зі стереотипами та обмеженнями: як українці з інвалідністю підкорюють світ" містить інформацію про успішні досягнення

людей з інвалідністю у різних галузях та про їх боротьбу зі стереотипами та обмеженнями.

Тематика: Стаття має за тему "боротьбу зі стереотипами та обмеженнями" та успіхи людей з інвалідністю, що не створює жодних негативних асоціацій та не обмежує особу у власних правах.

Використання термінології: у статті використовується коректна термінологія щодо людей з інвалідністю, зокрема, "люди з інвалідністю" замість "інваліди" та "особи з обмеженими можливостями" замість "інваліди з обмеженими можливостями".

Посилання на права та потреби людей з інвалідністю: Стаття звертає увагу на права та потреби людей з інвалідністю, а також на те, що їхні успіхи повинні бути доступними та рівнозначними іншим.

Приклади позитивного досвіду: у статті наведено багато прикладів успішної реалізації себе людьми з інвалідністю, що створює позитивний образ та сприяє розбудові рівноправного суспільства.

Стаття "Боротьба зі стереотипами та обмеженнями: як українці з інвалідністю підкорюють світ" на сайті "Українська правда" заслуговує на позитивний аналіз з точки зору дотримання етичних стандартів. У матеріалі висвітлюється тема інвалідності з позитивного ракурсу. Журналістка презентує історії успіху людей з різними видами інвалідності, які змагаються зі стереотипами та перешкодами у суспільстві та досягають успіхів у різних сферах життя. У матеріалі використовуються терміни, які пов'язані з інвалідністю, проте вони вживаються правильно та не порушують прав людей з інвалідністю на гідне ставлення. Також у статті відсутні сильно емоційні висловлювання та порівняння, які можуть образити людей з інвалідністю або викликати співчуття.

Окремо слід зазначити, що в матеріалі авторка використала підтвердження своїм словам від інформаційних джерел, які є авторитетними та відомими у суспільстві. Наприклад, у статті наведені дані про кількість людей з інвалідністю, які працюють в Україні, та про те, що країни ЄС надають підтримку та сприяють інклюзії людей з інвалідністю. Отже, стаття "Боротьба зі

стереотипами та обмеженнями: як українці з інвалідністю підкорюють світ" на сайті "Українська правда" дотримується етичних стандартів.

Стаття "Що думають про інвалідів" (<https://suspilne.media/223742-sho-dumaut-pro-invalidiv-sonia-i-oleksandr-z-nacpilnogo-kazino/>), [54] опублікована на сайті "Суспільного". У статті розповідається про життя та діяльність людей з інвалідністю, які займаються різними видами творчості. У матеріалі використовуються відгуки та інтерв'ю з людьми, які мають досвід життя з інвалідністю та їхніми родичами. Також в статті описуються стереотипи та обмеження, з якими зіткнулися деякі інваліди, і про те, як вони ці проблеми подолали.

У багатьох матеріалах про інвалідів зустрічаються також елементи піару та маркетингу, які допомагають привернути увагу громадськості до проблем, з якими стикаються люди з інвалідністю. Наприклад, на сайті "Української правди" [56] можна знайти матеріали про благодійні акції та проєкти, які спрямовані на допомогу інвалідам, а також про відомих людей з інвалідністю, які здійснюють успішну діяльність в різних сферах.

Однак, незважаючи на те, що у багатьох матеріалах про інвалідів зустрічаються позитивні приклади та історії успіху, все ж таки можна помітити відсутність в них деяких важливих аспектів. Наприклад, не завжди в матеріалах описуються проблеми, з якими зіткнулися інваліди в процесі здобуття освіти чи пошуку роботи, або відсутність доступу до інфраструктури та соціальних послуг. Також можна відзначити, що деякі матеріали про інвалідів можуть бути побудовані на стереотипах або сприйматися як "сентиментальні" або "розслаблені" і, таким чином, не сприяти розвитку правильного ставлення до людей з інвалідністю.

Стаття "Як живуть та виживають в Україні люди з інвалідністю" на сайті "ТСН" (<https://tsn.ua/reportazhi/kak-zhivut-i-vyzhivayut-v-ukraine-lyudi-s-invalidnostyu-1426164.html>). У цій статті журналістка розповідає про те, як живуть інваліди в Україні, з якими проблемами вони зіткнулися та як вони долають їх. Вона також говорить про важливість дотримання прав інвалідів та

надання їм допомоги від держави. Заголовок статті є достатньо інформативним та відповідає змісту матеріалу. Стаття містить інформацію про проблеми, з якими стикаються люди з інвалідністю в Україні, та розповідає про деякі проєкти та ініціативи, які спрямовані на підтримку цієї категорії населення.

У статті є посилання на джерела, які додатково підтверджують наведену інформацію. Також у матеріалі є відеоінтерв'ю з представниками людей з інвалідністю, які діляться своїм досвідом та розповідають про свої проблеми. Щодо дотримання етичних стандартів, у статті не міститься нічого образливого або дискримінаційного щодо людей з інвалідністю. Матеріал наводить факти, а не стереотипи та узагальнення.

Загалом, стаття "Як живуть та виживають в Україні люди з інвалідністю" на сайті "ТСН" може бути вважати об'єктивним та добре дослідженим матеріалом з питань інвалідності.

Матеріал "Як ми бачимо незрячих людей і чому це важливо" на сайті "NV.ua" (<https://nv.ua/ukr/ukraine/events/yak-mi-bachimo-nezryachih-lyudey-i-chomu-ce-vazhливо-50290428.html>) [53]. У цій статті авторка досліджує сприйняття суспільством незрячих людей та важливість усвідомлення прав і потреб цієї категорії людей. Вона також говорить про проблеми, з якими стикаються незрячі люди в Україні та необхідність поліпшення доступності для них інфраструктури.

Авторка статті дотримується етичних стандартів та принципів використовує належні терміни для опису людей з інвалідністю. Також, автор звертає увагу на необхідність не просто сприймати людей з інвалідністю як "інші", але і давати їм можливість проявити свої здібності та потенціал. У статті розглядається проблема доступності для незрячих людей та розповідається про можливі шляхи покращення їхнього життя. Авторка звертає увагу на те, що суспільство повинно допомагати незрячим людям, а не виключати їх з життя.

Отже, стаття "Як ми бачимо незрячих людей і чому це важливо" на сайті "NV.ua" можна вважати високоякісною інформаційною матеріалом, який дотримується етичних стандартів та принципів.

Стаття "Українські школярі-інваліди про рівність в освіті та труднощі зі здобуттям знань" на сайті "Громадське" (<https://hromadske.ua/posts/ukrainski-shkolyari-invalidi-pro-rivnist-v-osviti-ta-trudnoshchi-zi-zdobuttyam-znan>) [50]. У цій статті журналісти розповідають про досвід навчання українських школярів з інвалідністю та проблеми, з якими вони зіткнулися в ході свого навчання. Вони також говорять про важливість дотримання прав інвалідів на рівний доступ до освіти.

Аналізуючи статтю "Українські школярі-інваліди про рівність в освіті та труднощі зі здобуттям знань" на сайті "Громадське", можна зробити висновок, що автори дотрималися етичних стандартів та принципів. У статті розповідається про проблеми, з якими стикаються українські школярі-інваліди, і як вони змушені долати різні перешкоди у процесі навчання. Автори статті використали джерела з відповідною експертною компетенцією, включаючи організації, що працюють з інвалідами, та самих учнів, що діляться своїм досвідом. Важливо відзначити, що у статті використовується людський тон та повага до інвалідів, що свідчить про те, що автори усвідомлюють значущість теми та поважають своїх читачів. Окрім того, стаття надає корисну інформацію, яка допоможе зрозуміти складнощі, з якими зіткнулися українські школярі-інваліди, і зробити крок до того, щоб допомогти їм у здобутті якісної освіти.

Отже, стаття "Українські школярі-інваліди про рівність в освіті та труднощі зі здобуттям знань" на сайті "Громадське" може бути віднесена до матеріалів, які дотримуються етичних стандартів і принципів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2.

Проблематика релігійної тематики в журналістських матеріалах може створювати складнощі з етичного погляду. Основними аспектами, які потрібно враховувати, є об'єктивність, повага до релігійних переконань та уникнення стереотипів чи дискримінації. Журналісти повинні прагнути до об'єктивності в розповідях про релігійні події, вірування та практики. Вони повинні уникати спекуляцій, стереотипів та недостатньо підкріплених фактів. Замість цього, повинні надавати достовірну інформацію, підкріплену джерелами та дослідженнями. Повага до релігійних переконань і практик є також важливим етичним принципом. Журналісти повинні уникати спотворення чи приниження релігійних переконань, а також розуміти, що релігія є особистою справою кожної людини і підлягає повазі.

Дискримінація чи підтримка ненависті на релігійній основі також є неприпустимими. Журналісти повинні уникати створення негативного стереотипу про певну релігійну групу або сприяння релігійній нетерпимості. Вони повинні бути обережними у виборі слів та зображення, щоб не сприяти негативному ставленню до релігійних груп.

Канал ICTV дотримується етичних стандартів та не використовує скандальних методів висвітлення цих проблем [51]. Дуже важливою характеристикою етичної складової є також відсутність дискримінації на ґрунті расової чи етнічної належності, статі, релігії та інших ознак. Канал ICTV не допускає висвітлення ненависницьких висловлювань та дискримінації на ознаках статі, національності, релігії та інших ознак. У програмах каналу також не використовується насильство, образи та пропаганда насильства. У сюжетах про кримінальні події та конфлікти журналісти не використовують насильницькі сцени та не демонструють криваві кадри, а зосереджуються на інформуванні про обставини події та дії сторін.

Щодо журналістських матеріалів про людей з інвалідністю, то вони можуть бути дуже різноманітними і включати інтерв'ю, репортажі,

розслідування, фото- та відеоматеріали та інше. Важливо звернути увагу на етичну складову створення таких матеріалів, а саме:

1. Репрезентація: Важливо використовувати позитивний підхід до представлення людей з інвалідністю, уникати стереотипів та використовувати неупереджену мову. Підкреслювати індивідуальні досягнення та потенціал людей з інвалідністю, а не обмежувати їх до їхньої інвалідності.

2. Конфіденційність: Завжди отримувати згоду від людей з інвалідністю, перш ніж опублікувати їхню інформацію або зображення. Дотримуватися принципу конфіденційності та захисту приватності.

3. Співпраця та взаємодія: Важливо включати людей з інвалідністю у процес створення матеріалів, давати їм можливість висловлювати свою думку та ділитися своїм досвідом. Забезпечувати взаємодію, співпрацю та взаєморозуміння між журналістом і людьми з інвалідністю.

4. Відповідальність: Бути відповідальними за інформацію, яка публікується. Перевіряти факти, переконуватися в їхній достовірності та точності. Уникати сенсаційних заголовків або надмірної драматизації.

РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ВИСВІТЛЕННІ «ЧУТЛИВИХ ТЕМ»

3.1. Формування сучасних підходів щодо етичного висвітлення «чутливих тем»

Підходи до етичного висвітлення «чутливих тем» українськими ЗМІ формуються в різних напрямках, таких як законодавство, досвід та рекомендації від професійних організацій та експертів.

Законодавство, зокрема, містить вимоги щодо висвітлення «чутливих тем». Наприклад, Закон України "Про захист від дискримінації" містить положення про заборону дискримінації за ознаками, такими як стать, раса, національна приналежність, вік, інвалідність, сексуальна орієнтація тощо. Це спонукає журналістів до висвітлення цих тем, але вони повинні звертати увагу на вимоги об'єктивності.

Професійні організації, такі як Національна спілка журналістів України, розробляють етичні стандарти та рекомендації для журналістів. Вони також надають допомогу журналістам, які мають запитання щодо висвітлення «чутливих тем», а також проводять тренінги та семінари з цих питань.

Досвід також відіграє важливу роль у формуванні підходів до висвітлення «чутливих тем». Українські ЗМІ можуть навчатися від інших країн, які мають досвід у висвітленні «чутливих тем», а також від різних громадських організацій та активістів, які працюють з цими питаннями.

Нарешті, відгуки від читачів та глядачів є також важливими у формуванні підходів до висвітлення «чутливих тем» в українській журналістиці. Журналісти враховують думки та відгуки читачів, а також активістів та експертів з різних сфер життя, коли вони розробляють матеріали на «чутливі теми».

Спираючись на проведений у Розділі 2 аналіз маємо зазначити, що важливо дотримуватися етичних принципів при висвітленні «чутливих тем». Для цього можна застосовувати такі підходи:

Підхід «людина перш за все». Висвітлюючи будь-яку проблему, варто спочатку думати про людей, які стали її жертвами або потенційними жертвами. Важливо уникати стереотипів та уваги на тільки одну сторону проблеми. Наприклад, у статті про кібербулінг було висвітлено не тільки негативний вплив цього явища на дітей та підлітків, але і звернули увагу на різні стратегії боротьби з цією проблемою.

Підхід «правда і об'єктивність». Важливо подавати інформацію правдиво та об'єктивно, уникаючи перебільшення та приховування важливих деталей. Наприклад, у сюжеті про пожежу у торговому центрі «Рів'єра» від ICTV було відзначено, що причина пожежі ще не встановлена, та проведено інтерв'ю з представником ДСНС, який надав детальну інформацію про дії рятувальників.

Підхід «емпатія та повага». Важливо поважати права та гідність людей, які стали жертвами, та прагнути сприяти їх захисту.

Наприклад, у сюжеті про наркотики та їх вплив на молодь було висвітлено не тільки негативний вплив на залежних, але і на їхніх рідних та близьких, а також наголошено на необхідності підтримки для тих, хто вирішив покинути залежність.

Одним з найважливіших підходів є ненав'язливе та обачне висвітлення «чутливих тем». Важливо бути уважним до життєвих історій людей, які можуть постраждати від публікації.

Дедалі більше видань намагаються збільшити кількість експертів з різних галузей. Це дозволяє показувати більш об'єктивну картину та надавати перспективу різних сторін ситуації. Крім того, важливо використовувати точні та об'єктивні терміни при описі подій, щоб не викликати паніки або несвідомого страху у глядачів.

Проведений аналіз статей показав, що деякі видання вже застосовують ці підходи, зокрема дотримуються етичних принципів в репортажах про «чутливі теми», використовують експертів для надання об'єктивної інформації та використовують точні терміни в описі подій. Проте, все ще існують видання, які не дотримуються етичних принципів, включаючи ганебну інформацію про

окремі групи людей, без дослідження всіх сторін ситуації та використання спекулятивних заголовків для привернення уваги глядачів.

Зокрема, при висвітленні тем, що стосуються людей з інвалідністю, важливо дотримуватися принципу "нейтральності", тобто уникати негативної стереотипізації та позитивного відображення залежності. Доцільно показувати життя людей з інвалідністю як щось звичайне, нормальне і не обмежувати їх лише в ролі "об'єкту співчуття".

У статті про релігію також були використані принципи нейтральності та об'єктивності. Важливо дотримуватися цих принципів, оскільки релігійні погляди є особистим віруванням кожної людини, і не можуть бути позитивно або негативно оцінені з точки зору журналістських стандартів. У своїх матеріалах журналісти повинні уникати негативних стереотипів щодо релігійних груп, дотримуватися точності та об'єктивності у висвітленні релігійних тем.

В цих матеріалах журналісти звертали увагу на проблему, але уникали надмірної сенсаційності. Важливо було дотримуватися об'єктивності, точності та уникали стереотипів про молодь. У сюжетах, пов'язаних з політикою та виборами, також використовувалися принципи об'єктивності та точності. Журналісти звертали увагу на проблеми, але уникали більш сенсаційних заголовків та недостовірних інформаційних повідомлень.

Останнім часом українські ЗМІ все більше звертають увагу на теми, пов'язані з екологією та кліматичними змінами, а також на права тварин. Щодо формування цих підходів в українській журналістиці, важливу роль відіграють професійні спілки та організації, такі як Національна спілка журналістів України, Інститут масової інформації, Інститут медіа та інші. Вони проводять тренінги, семінари та конференції, на яких обговорюються актуальні теми та питання етики в журналістиці.

Також важливу роль відіграють самі журналісти, які стежать за трендами та новинами в світі, розробляють оригінальні матеріали та звертають увагу на проблемні теми, які потребують висвітлення.

Українські ЗМІ також використовують соціальні мережі та інтернет-ресурси для залучення глядачів та читачів до дискусії про актуальні теми. Вони також використовують можливості інтерактивного журналізму, щоб дозволити глядачам та читачам брати участь у створенні матеріалів. У практиці української журналістики все більше використовуються різноманітні формати висвітлення «чутливих тем», такі як документальні фільми, фото-репортажі, інтерактивні історії та інші. Такі формати дозволяють більш детально та ефективно передати інформацію та привернути увагу до проблемних тем.

Також іноді можуть виникати випадки порушення етичних стандартів, наприклад, при висвітленні особистих проблем індивідів без їх згоди.

Існує кілька моментів, які потребують змін в процедурі формування підходів до висвітлення «чутливих тем» в українській журналістиці, а саме:

1. Недостатня освіченість журналістів: багато журналістів можуть не мати достатньої освіти з питань соціальних наук, тому можуть не розуміти повністю «чутливі теми», які вони висвітлюють. Це може призвести до неправильної інтерпретації інформації та негативного впливу на громадську думку.

2. Недостатня регулярність висвітлення: необхідно відводити достатньо часу та місця для висвітлення «чутливих тем», щоб вони не втратили своєї актуальності. Також важливо, щоб висвітлення «чутливих тем» не зводилось лише до ізольованих випадків, а ставало регулярною практикою.

3. Недостатнє врахування думки громадськості: при висвітленні «чутливих тем» важливо враховувати думку та потреби громадськості, а не лише журналістську точку зору. Для цього необхідно створювати інтерактивні формати взаємодії з аудиторією.

4. Недостатнє використання експертів: журналісти повинні використовувати експертні думки та дослідження, щоб підтверджувати свої матеріали та уникнути недостовірної інформації. Необхідно сприяти розвитку експертної спільноти та залученню експертів до процесу висвітлення «чутливих тем».

5. Використання стереотипів та упереджень: українська журналістика має завжди уникати використання стереотипів та упереджень при висвітленні «чутливих тем», а інакше це може призвести до створення негативних стереотипів та дискримінації. Необхідно навчати журналістів уникати стереотипного мислення та створювати більш об'єктивні матеріали.

6. Недостатнє використання міжнародних стандартів: Україна повинна використовувати міжнародні стандарти щодо висвітлення «чутливих тем», зокрема з питань захисту прав людини та боротьби з дискримінацією. Це допоможе забезпечити високу якість інформації та захист прав громадян.

Отже, для покращення процедури формування підходів до висвітлення «чутливих тем» в Україні необхідно звернути увагу на вищезазначені моменти та здійснити необхідні кроки для їх вирішення. Це допоможе створити більш об'єктивну та професійну журналістику, яка зможе ефективно висвітлювати «чутливі теми» та сприяти змінам в громаді.

За останні роки у світі вже з'явилося багато прикладів сучасних підходів до висвітлення «чутливих тем» в журналістських матеріалах. Наприклад: "The 1619 Project" від The New York Times [59]. Цей проєкт був присвячений 400-річчю прибуття перших африканських рабів на територію США. У рамках проєкту було створено серію матеріалів на різні теми, пов'язані з історією та сучасністю расових відносин у США. У цьому проєкті журналісти дали можливість жінкам з різних країн світу розповісти свої історії та проблеми, з якими вони стикаються у повсякденному житті. У цьому матеріалі журналісти дослідили проблему відсутності шкільних психологів у більшості шкіл США та її вплив на здоров'я та навчання дітей. "The Reckoning" від The Washington Post [60] -цей проєкт був присвячений жертвам сексуального насилля та шукав відповіді на запитання, чому це насилля стало таким поширеним у суспільстві. Ці приклади показують, що журналісти можуть використовувати різні формати та підходи до висвітлення «чутливих тем», але всі вони мають спільну мету - показати реальний світ та проблеми, з якими стикаються люди в різних частинах світу.

Крім того, ще одним сучасним підходом до етичного висвітлення «чутливих тем» є використання різних форматів та медіа-інструментів. Наприклад, журналісти можуть використовувати відео-репортажі, аудіо-історії, інтерактивні інфографіки та інші формати, щоб краще передати інформацію та привернути увагу аудиторії. Наприклад, на сайті "Hromadske.ua"[50] є рубрика "Чорна скринька", де журналісти розповідають про катастрофи та аварії в Україні. У цій рубриці використовуються різні формати, такі як аудіо-репортажі, інтерактивні інфографіки та відео, що допомагає передати повну картину подій та залучити більше уваги до проблеми.

Отже, сучасні підходи до етичного висвітлення "чутливих тем" у журналістиці включають у себе глибоку аналітику та розуміння проблеми, зворотний зв'язок з аудиторією, уважне ставлення до гендерних, расових та інших стереотипів та використання різних форматів та медіа-інструментів. Такі підходи допомагають журналістам краще висвітлювати важливі теми та роблять журналістику більш різноманітною та відкритою. Також на сучасний підхід до етичного висвітлення "чутливих тем" впливає розвиток технологій та медіа-інструментів, які дозволяють журналістам збирати більше даних та аналізувати їх з більшою точністю. Такі підходи допомагають журналістам створювати більш точні, детальні та комплексні матеріали, які враховують різні погляди та підходи до "чутливих тем"[24].

Наприклад, журналістка-дослідниця Ніна Мартін з The Guardian використала дані від організації "Управління роботи та статистики" в США для дослідження того, як расові розбіжності відображаються в американській системі здоров'я. У своїй статті Мартін використовує графіки, таблиці та інші візуальні інструменти, щоб зрозуміти, як розвинуті показники відображаються в різних регіонах країни та серед різних расових груп.

Розумний спосіб використання соціальних медіа може бути корисним для висвітлення «чутливих тем». Наприклад, під час протестів після смерті Джорджа Флойда журналісти використовували фотографії, відео та повідомлення від очевидців, щоб створити більш повну картину того, що відбувається на місці

подій. Окрім цього, важливо також використовувати різні джерела та експертів для отримання різних точок зору та підходів до «чутливих тем». Наприклад, журналісти з BuzzFeed News провели серію інтерв'ю з більш ніж 100 чоловіками, щоб дослідити тему згвалтування та статевої дискримінації в галузі розваг. Результатом цього дослідження став детальний матеріал зі статистикою, особистими історіями та експертними оцінками [9].

Ще один приклад сучасного підходу до висвітлення «чутливих тем» - це використання журналістської інклюзії. Це означає, що журналісти створюють матеріали, які враховують різноманітні перспективи та досвід людей з різних соціальних груп, включаючи такі групи як ЛГБТ спільнота, мігранти, люди з інвалідністю тощо.

Наприклад, журналісти з The Washington Post [60] створили серію матеріалів про те, як карантин ізолював людей, які живуть із інвалідністю. У статтях вони враховували конкретні потреби цієї групи людей та використовували персональні історії, щоб проілюструвати, як карантин впливає на їхнє життя.

Ще один підхід - це використання довіри та відкритості відносно процесу створення матеріалу. Журналісти з NPR створили серію матеріалів про расизм в американській медицині, у якій вони відкрито ділилися своїм досвідом та процесом дослідження. Вони дозволили своїм читачам і слухачам пережити процес створення матеріалу з ними, включаючи невдачі та перешкоди, які вони зустрічали під час роботи над матеріалом.

Також можна зазначити, що українські ЗМІ все частіше використовують соціальні мережі для висвітлення «чутливих тем» та взаємодії з аудиторією. За даними дослідження "Соцмережі в українських ЗМІ: виклики та перспективи", проведеного NGO "Центр журналістських досліджень" у 2020 році, 93% респондентів-журналістів використовують соціальні мережі у своїй професійній діяльності, а 86% вважають, що це дозволяє підвищити якість висвітлення новин.

Українські ЗМІ потребують подальшого розвитку та вдосконалення у висвітленні «чутливих тем».

3.2. Напрямки покращення застосування етичної складової в журналістських матеріалах

В Україні, як і в інших країнах, журналістика має свої виклики та проблеми. Важливою складовою цього розвитку є дотримання етичних стандартів та професійної деонтології. У цьому контексті, важливо розглянути напрямки покращення застосування етичної складової в журналістських матеріалах в Україні.

Можемо виокремити декілька конкретних напрямків покращення етичної складової у матеріалах відчизняних медіа:

1. Дотримання точності і правдивості інформації. Журналісти повинні перевіряти факти, збирати достовірну інформацію та уникати спекуляцій та недостовірних даних.

2. Використання відповідних джерел. Журналісти повинні використовувати джерела, які мають відповідну експертизу та компетенцію в темі, про яку вони пишуть.

3. Збереження конфіденційності та приватності. Журналісти повинні бути обережними при зборі та публікації інформації, що стосується приватного життя людей.

4. Уникання дискримінації та стереотипів. Журналісти повинні уникати використання мови, яка може образити або дискримінувати будь-яку групу людей.

5. Дотримання принципів балансу та об'єктивності. Журналісти повинні представляти різні точки зору на тему та уникати пропаганди певної ідеології або партії.

6. Уникання сенсаційних заголовків. Журналісти повинні використовувати заголовки, які точно відображають зміст статті, а не створювати шокуючі заголовки для залучення уваги.

7. Використання етичного фотоматеріалу. Журналісти повинні бути обережними при використанні фотографій та відеоматеріалів, які можуть образити або порушити приватність людей.

8. Більш прониклива підготовка матеріалів: журналісти повинні вкладати більше зусиль у збір інформації, щоб бути впевненими в її точності та відповідності дійсності. Це допоможе уникнути поширення недостовірної інформації та неправильних висновків.

9. Забезпечення різноманітності джерел: журналісти повинні враховувати різні точки зору та джерела інформації, щоб уникнути однобокого підходу до теми. Наприклад, в матеріалах про людей з інвалідністю або релігійні теми, необхідно включати думки та досвід людей з цих груп, а не тільки думки експертів.

10. Збільшення уваги до конфіденційності: журналісти повинні бути уважні при розголошенні особистої інформації про людей, зокрема про людей з інвалідністю або релігійні теми. Важливо пам'ятати про право на приватність та не розголошувати інформацію без дозволу особи.

11. Зменшення використання сенсаційності: журналісти повинні уникати застосування сенсаційних заголовків та емоційно заряджених слів. Це допоможе уникнути підриву довіри до журналістів та збільшення паніки серед громадськості.

Ці напрямки допоможуть журналістам зберегти високий рівень етики в своїх матеріалах та зберегти довіру своїх читачів.

Можна зазначити, що в останні роки у світі все більше уваги приділяється етиці в журналістиці. Зокрема, деякі видання та журналістські організації встановлюють етичні стандарти та кодекси поведінки для своїх журналістів, а також проводять навчання та тренінги з етики для медійних працівників. До таких організацій належать, наприклад, The Associated Press, The New York Times, BBC та інші.

Крім того, деякі дослідження показують, що читачі та глядачі все більше стають свідомими щодо етичних питань у журналістиці та ставлять вимоги до медіа, щоб ті дотримувалися високих етичних стандартів. Наприклад, за результатами опитування, проведеного Pew Research Center, 66% респондентів в США стверджують, що вони не довіряють новинам, які містять неправдиву

інформацію, а 62% вважають, що медіа повинні дотримуватися етичних стандартів навіть якщо це знижує їхні прибутки.

Ці тенденції свідчать про те, що етика в журналістиці є важливим питанням, яке залежить від взаємодії журналістів, медіа та читачів. Дотримання етичних принципів у журналістиці є необхідною умовою для збереження довіри громадськості до медіа, а також для забезпечення якісного та об'єктивного інформаційного простору.

Дослідження показали, що журналістика може бути використана для виклику соціальної зміни, але при цьому необхідно дотримуватися етичних принципів, таких як точність, рівність, прозорість та забезпечення прав людей.

Одним з напрямків покращення застосування етичної складової в журналістських матеріалах може бути забезпечення більшої точності інформації та її перевірка. Також може бути корисним проведення додаткових досліджень для більш об'єктивного висвітлення складних тем. Для забезпечення рівності можна використовувати різноманітні джерела інформації та враховувати думки всіх сторін. Крім того, важливим є покращення прозорості в роботі журналістів, включаючи забезпечення доступу до джерел інформації та повідомлення про потенційні конфлікти інтересів. Для забезпечення прав людей, журналісти повинні бути обережні при використанні інформації, яка може бути образливою або шкідливою для індивідуальних осіб чи груп населення.

Українська журналістика може взяти на озброєння досвід інших країн у багатьох аспектах. Особливо корисним може бути вивчення та застосування європейських та американських стандартів етики та професійної деонтології, а також використання сучасних інструментів та методів журналістики. Наприклад, у багатьох європейських країнах існують спеціальні організації, які займаються моніторингом та регулюванням дотримання етичних стандартів у журналістиці. Такі організації можуть бути корисним прикладом для створення аналогічних інституцій української журналістики [5].

Також потрібно вивчати досвід використання нових технологій та інструментів у журналістиці, наприклад, інтерактивних матеріалів, аудіо-

подкастів та інших. Інші країни можуть бути джерелом інноваційних підходів та ідей для розвитку української журналістики. Крім того, важливо вивчати досвід інших країн у питаннях взаємодії між журналістами та громадськістю, зокрема, у відносинах з владою, бізнесом та іншими громадськими групами. Можна навчатися від працівників медіа в країнах з високим рівнем журналістської свободи та незалежності, щоб забезпечити в Україні максимально високий рівень професійної етики та дотримання стандартів.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3.

Сучасні підходи до етичного висвітлення «чутливих тем» у журналістиці включають у себе глибоку аналітику та розуміння проблеми, зворотний зв'язок з аудиторією, уважне ставлення до гендерних, расових та інших стереотипів та використання різних форматів та медіа-інструментів. Такі підходи допомагають журналістам краще висвітлювати важливі теми та роблять журналістику більш різноманітною та відкритою. Також на сучасний підхід до етичного висвітлення «чутливих тем» впливає розвиток технологій та медіа-інструментів, які дозволяють журналістам збирати більше даних та аналізувати їх з більшою точністю. Такі підходи допомагають журналістам створювати більш точні, детальні та комплексні матеріали, які враховують різні погляди та підходи до «чутливих тем»[24].

Аналіз статей нагадує нам про важливість етичної складової в журналістиці та потребу в її покращенні. Дослідження показали, що журналістика може бути використана для виклику соціальної зміни, але при цьому необхідно дотримуватися етичних принципів, таких як точність, рівність, прозорість та забезпечення прав людей.

Одним з напрямків покращення застосування етичної складової в журналістських матеріалах може бути забезпечення більшої точності інформації та її перевірка. Також може бути корисним проведення додаткових досліджень для більш об'єктивного висвітлення складних тем. Для забезпечення рівності можна використовувати різноманітні джерела інформації та враховувати думки всіх сторін. Крім того, важливим є покращення прозорості в роботі журналістів, включаючи забезпечення доступу до джерел інформації та повідомлення про потенційні конфлікти інтересів. Для забезпечення прав людей, журналісти повинні бути обережні при використанні інформації, яка може бути образливою або шкідливою для індивідуальних осіб чи груп населення.

ВИСНОВКИ

1) визначити теоретичні аспекти до вивчення етичної складової у журналістських матеріалах;

На основі теоретичного аналізу було визначено базу для подальшого дослідження етичних аспектів у журналістських матеріалах. Визначається у наборі принципів та цінностей, які впливають на вибір тем, збір інформації, аналіз та представлення фактів, а також взаємодію з громадськістю. Виявлено, що теоретичний підхід дослідження етичної складової журналістських матеріалів базується на етичних принципах, таких як правдивість, точність, справедливість, об'єктивність, захист приватності та інше.

Журналісти повинні представляти факти точно та безпристрасно, уникати приховування важливої інформації або спотворення фактів; бути відповідальними за свої дії та мати прозорість у своїй роботі. Вивчення теорій об'єктивності та правдивості допомагає розуміти, як ці принципи застосовуються в практиці журналістської роботи. Тому важливість етичної складової у журналістиці полягає у дотриманні цих професійних стандартів та етичних кодексів, які встановлюють правила поведінки та діяльності журналістів. Це дозволяє журналістам виконувати свою професійну роботу з високими стандартами, забезпечує довіру читачів до ЗМІ та допомагає зберегти свободу слова в суспільстві.

2) дослідили значення поняття «чутлива тема» в журналістських матеріалах;

Дослідження значення поняття «чутлива тема» показало, що в журналістиці це відноситься до тем, які можуть викликати емоційну реакцію у глядачів, читачів або слухачів, або бути обговорюваними з певною неприязню або співчуттям. Ці теми можуть стосуватися особистих трагедій, етичних проблем, політичних чи соціальних конфліктів, насильства, смерті або інших складних тем, які мають сильний емоційний заряд.

Загальний підхід до використання «чутливих тем» в журналістиці - це збалансований інформаційний підхід, який повинен відображати різноманітність

думок та поглядів на тему, уникати сенсацій та непотрібних деталей, а також дотримуватися етичних стандартів у відношенні до прав людей на конфіденційність і приватність.

«Чутливі теми» виконують декілька функцій в медіа-просторі, що були виведені у підрозділі: підвищують громадську свідомість; стимулюють обговорення; розширюють горизонти; спонукають до змін; викликають емоційну реакцію:.

Окремо зазначено, що для журналістів, які працюють з «чутливими темами», необхідно враховувати важливість етики та дотримуватися певних принципів. Наприклад, журналісти повинні бути обережними в тому, як вони подають інформацію про ці теми, уникати будь-яких недоречних коментарів, описів або метафор, які можуть бути образливими або зневажливими до тих, хто страждає.

3) розглянули критерії, які застосовуються при висвітленні «чутливих тем»;

У дипломній роботі було розглянуто та визначено, що при висвітленні «чутливих тем» використовуються наступні критерії:

Етика та моральність: Цей критерій передбачає розгляд теми з точки зору етичних та моральних норм. Наприклад, висвітлення тем, пов'язаних зі злочинами, потрібно з урахуванням приватності жертв та підозрюваних.

Соціальний вплив: Цей критерій передбачає оцінку того, як висвітлення теми може вплинути на громадську думку та поведінку. Наприклад, висвітлення тем про суїцид потрібно з урахуванням можливих наслідків для людей, які мають схильність до цього.

Приватність: Цей критерій передбачає захист приватності людей, пов'язаних з темою. Наприклад, висвітлення тем про особисте життя людей потрібно з урахуванням їхньої згоди на публікацію цієї інформації.

Дискримінація: Цей критерій передбачає уникнення висвітлення тем, які можуть сприяти дискримінації на підставі раси, статі, національності, орієнтації на стать чи інших характеристик.

Безпека: Цей критерій передбачає уникнення висвітлення тем, які можуть порушити безпеку людей, компаній або країн. Наприклад, висвітлення тем про національну безпеку потрібно з урахуванням можливих наслідків для безпеки країни.

Ці критерії допомагають журналістам та медіа визначати, як краще висвітлювати «чутливі теми» з урахуванням потенційних наслідків.

4) здійснили аналіз етичної складової в матеріалах ЗМІ;

Виконуючи аналіз етичної складової в матеріалах ЗМІ ми звернули увагу на такі етичні принципи, як достовірність інформації, збалансованість подання матеріалу, повагу до особистості та приватної життєвої сфери людей, а також на дотримання законів і норм моралі.

Обравши декілька тематик матеріалів, які висвітленні у підрозділах практичної частини вдалося проаналізувати етичну складову. Зокрема на основі матеріалів медіа про людей з інвалідністю, що має свою специфіку, оскільки вимагає зваженості на потреби і особливості цільової аудиторії та врахування основних принципів етики.

Позитивний підхід до створення повідомлень про людей з інвалідністю полягає в зосередженні на їхніх досягненнях, здібностях та можливостях, забезпечуючи їм платформу для висловлення та демонстрації своїх талантів. Наприклад, статті та репортажі, які зосереджені на здібностях спортсменів з інвалідністю, їхніх досягненнях на міжнародних змаганнях та висвітлюють тему інклюзії в спорті, мають позитивний вплив на сприйняття суспільством людей з інвалідністю. Також дуже важливо враховувати права та інтереси людей з інвалідністю під час роботи на цю тему. Наприклад, відео та фотоматеріали повинні забезпечувати простоту інформації та доступність інформації для людей з різними формами інвалідності, використовуючи наочність та кольорову гаму, яка не обмежує сприйняття матеріалів. Негативний підхід до створення повідомлень про людей з інвалідністю може зміцнювати негативні стереотипи про них та обмежувати їхні можливості.

Також висвітлено основні аспекти, які потрібно враховувати при підготовці матеріалів на «чутливі теми» - об'єктивність, повага до релігійних переконань та уникнення стереотипів чи дискримінації. Журналісти повинні прагнути до об'єктивності в розповідях про релігійні події, вірування та практики. Вони повинні уникати спекуляцій, стереотипів та недостатньо підкріплених фактів. Замість цього, повинні надавати достовірну інформацію, підкріплену джерелами та дослідженнями. Повага до релігійних переконань і практик є також важливим етичним принципом. Журналісти повинні уникати спотворення чи приниження релігійних переконань, а також розуміти, що релігія є особистою справою кожної людини і підлягає повазі.

Дискримінація чи підтримка ненависті на релігійній основі також є неприпустимими. Журналісти повинні уникати створення негативного стереотипу про певну релігійну групу або сприяння релігійній нетерпимості. Вони повинні бути обережними у виборі слів та зображення, щоб не сприяти негативному ставленню до релігійних груп.

Також на основі матеріалів у ЗМІ про етичний аспект релігійної тематики і прийшли до висновку, що українські ЗМІ повинні дотримуватися певних етичних стандартів, таких як "Кодекс професійної етики журналістів України", який містить правила відображення релігійної тематики та інших соціальних тем.

Таким чином, відображення релігійної тематики українськими ЗМІ повинно дотримуватися етичних принципів та стандартів, щоб забезпечити об'єктивність, достовірність та недискримінацію. Залучення експертів та віруючих до відображення релігійної тематики може допомогти надати різноманітності та об'єктивності цій темі.

Для здійснення аналізу етичної складової у дослідженні була розглянута робота проєкту «Надзвичайні новини». Характеристикою етичної складової в програмах каналу ICTV є дотримання журналістами правил зі збереження інформаційної безпеки та приватності осіб, які з'являються у сюжетах. Наприклад, у сюжеті про загибель людини унаслідок трагічного нещастя, яке

трапилося на підприємстві, журналісти каналу ICTV не називали імені загиблого та не показували його фотографію, оскільки це може порушити права його родичів на приватність. Замість цього журналісти висвітлювали причини трагедії та дії відповідних служб у контексті запобігання подібним подіям в майбутньому. У такий спосіб, канал ICTV демонструє свою відповідальність та повагу до прав та свобод осіб, які з'являються у сюжетах, і не використовує їхню трагічну ситуацію для збільшення аудиторії.

5) зазначили напрямки покращення застосування етичної складової в матеріалах ЗМІ

Визначено напрямки, які допоможуть журналістам зберегти високий рівень етики в своїх матеріалах та зберегти довіру своїх читачів, а саме:

Застосування етичної складової в матеріалах ЗМІ є важливою складовою для збереження довіри до ЗМІ та збереження етичності в суспільстві. Виділимо у висновках основні напрямки покращення застосування етичної складової в матеріалах ЗМІ:

Зміцнення стандартів етики в ЗМІ: ЗМІ повинні розробити та дотримуватися строгих стандартів етики, які включають в себе дотримання прав людини, принципів справедливості, інформаційної точності, дбайливості про джерела та інші важливі аспекти.

Забезпечення незалежності від політичних та комерційних інтересів: ЗМІ повинні бути незалежними від будь-яких політичних та комерційних інтересів та діяти лише на основі своєї місії і принципів етики.

Забезпечення відповідальності за розповсюдження неправдивої інформації: ЗМІ повинні підтримувати високі стандарти для фактичної інформації та забезпечувати відповідальність за поширення неправдивої інформації.

Такі стандарти можуть включати обов'язок виправлення помилок, правила щодо використання анонімних джерел та інші.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В. Іванов. Основні теорії масової комунікації і журналістики Навчальний посібник – 2010. 213 с.
2. Закон України "Про засоби масової інформації" від 2 березня 1993 року № 2121-ХІІ.
3. Кодекс журналіста України // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 30. – Ст. 247.
4. Наказ Міністерства культури і туризму України "Про затвердження професійних стандартів журналіста та редактора" від 20 квітня 2015 року № 290.
5. Синоруб Г.П. Трансформаційні процеси у сучаній медіаіндустрії як шлях до якісної журналістики. Крос-медіа: контент технології, перспективи: колективна монографія / за заг. ред. В. Шевченко. Київ, 2017. 234 с.
6. Синчак Б. А. Деонтологія журналістської діяльності: виклики, дилеми, тенденції : дис. д-ра філософії : 061. Суми, 2023. 230 с.
7. Шевченко В. Е. Трансформація професії журналіста в цифровому середовищі. Вісник Львівського університету. Серія Журналістика. 2019. Випуск 45. С. 108–116.
8. Howard R. Conflict-Sensitive Reporting: State of the Art. A Course for Journalists and Journalism Educators. Paris: UNESCO, 2009. 54 p.
9. Jackson, D., Moloney, K. Inside churnalism. Journalism Studies., 2015. № 17. С. 763–780.
10. Johnston J., Forde S. The Silent Partner: News Agencies and 21st Century News/ International Journal of Communication. 2011. С. 195-214
11. Andy Jones, Gerald L. Kovacich & Perry G. Luzwick, "Everything You Wanted to Know about Information Warfare but Were Afraid to Ask, Part 1", Information Systems Security 11, no. 4 (2002): 9-20.
12. Conflict sensitive journalism: handbook. Special edition. Myanmar. Copenhagen: International Media Support, 2014. 76 p.

13. Бакалацький Максим. Виклики та можливості релігійного журналізму в Україні // URL: <https://ukr.media/istoriyi/vykluky-ta-mozhливosti-religijnogo-zhurnalyzmu-v-ukraini/>
14. Бойко А.А. «Досвід українських ЗМІ у публікації матеріалів з релігійної тематики» // URL: <https://religions-in.ua/dosvid-ukrainskyh-zmi-u-publikatsii-materialiv-z-relihiinoi-tematyky/>
15. Віртосу Ірина. Як розповідати про людей з інвалідністю: поради для журналістів // URL: <https://ud.org.ua/statti/244-yak-rozpovidati-pro-lyudej-z-invalidnistyu-poradi-dlya-zhurnalistiv>
16. Горевой Дмитро. Релігія в українській журналістиці: відстеження змін. // URL: https://lb.ua/society/2020/11/27/471555_tserkva_karantini_yak_ukrainski.html
17. Громадське. "Українські школярі-інваліди про рівність в освіті та труднощі зі здобуттям знань" на сайті "Громадське" // URL: <https://hromadske.ua/posts/ukrainski-shkolyari-invalidi-pro-rivnist-v-osviti-ta-trudnoshchi-zi-zdobuttyam-znan>
18. Детектор медіа. "Впровадження норм Закону «Про медіа»" // URL: <https://detector.media/infospace/article/207159/2023-01-18-na-vprovadzhennya-norm-zakonu-pro-media-neobkhidno-blyzko-desyat-rokiv-igor-rozkladay/>
19. Детектор Медіа . «Дискусія про релігійну журналістику в Україні: складно, але цікаво» // URL: <https://detector.media/community/article/192373/2020-10-23-dyskusii-pro-relihiinu-zhurnalistyku-v-ukraini-skladno-ale-tse-cikavo>
20. Детектор медіа. "Журналістська етика в Україні: від рекомендацій до закону" на сайті "Детектор медіа" // URL: <https://detector.media/community/article/112406/2019-10-29-zhurnalistka-etika-v-ukraini-vid-rekomendatsiy-do-zakonu/>
21. Детектор медіа. "Журналістська етика: стандарти, проблеми, приклади" на сайті "Детектор медіа" // URL: <https://detector.media/community/article/95516/2018-03-07-zhurnalistka-etika-standarti-problemi-prikladi/>

22. Детектор медіа. "ЗМІ в умовах воєнного стану. Рекомендації Комісії з журналістської етики щодо інформації, яку не можна розголошувати" на сайті "Детектор медіа" // URL: <https://detector.media/infospace/article/197627/2022-03-17-zmi-v-umovakh-voennogo-stanu-rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistiskoi-etyku-shchodo-informatsii-yaku-ne-mozhna-rozgholoshuvaty/>

23. Детектор медіа. «На Суспільному заморозили заплановане на 2020 рік скорочення штату.» // URL: <https://stv.detector.media/finansuvannya/read/5637/2020-04-09-na-suspilnomu-zamorozyly-zaplanovane-na-2020-rik-skorochennya-shtatu/>

24. Детектор медіа. "Норми етики в українській журналістиці" на сайті "Детектор медіа" // URL: <https://detector.media/community/article/97329/2018-05-03-normi-etiki-v-ukrainskii-zhurnalistitsi/>

25. Детектор медіа. «Принципи журналістської етики та контроль за їх дотриманням» на сайті "Детектор медіа" // URL: <https://detector.media/community/article/2110/2002-03-15-pryntsypu-zhurnalistiskoi-etyku-ta-kontrol-za-ikh-dotrymannyam/>

26. Детектор Медіа. «Які виклики стоять перед релігійним журналізмом в Україні» // URL: <https://detector.media/community/article/191729/2020-10-05-iaak-relihiinyi-zhurnalizm-ukrainy-otrymuvav-novyi-rozvytok-u-2019-rotsi/>

27. Дмитриєва-Заруденко Юлія "Середня освіта для всіх: випускник з інвалідністю розповідає про навчання в звичайній школі" // URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/02/24/novyna/osvita/vypusknik-invalidnistyu-rozproviv-navchannya-zvychauniy-shkoli>

28. Закон України «Про авторське право і суміжні права» від 14.08.2021 № 3792- XII. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3792-12#Text>

29. Закон України «Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів» від 3.07.2020 № 540/97-ВР // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/540/97-%D0%B2%D1%80#Text>

30. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 02.10.2021 № 2939- VI // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

31. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 3.07.2020 №2782-XII // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12#Text>
32. Закон України "Про захист права на свободу думки, совісті та релігійні переконання" 987-XII від 15.03.2022 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#Text>
33. Закон України «Про захист суспільної моралі» від 17.03.2021 № 1296-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1296-15#Text>
34. Закон України «Про інформацію» від 16.07.2020 №2657-XII. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
35. Закон України «Про інформаційні агентства» від 16.07.2019 №74/95-ВР. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/74/95-%D0%B2%D1%80#Text>
36. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» від 23.07.2021 № 3759- XII. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-12#Text>
37. Інститут масової інформації. Звіт з моніторингу дотримання профстандартів в онлайн-медіа. Третя хвиля моніторингу у 2021 році. // URL: <https://imi.org.ua/monitorings/zvit-z-monitoryngu-dotrymannyaprofstandartiv-v-onlajn-media-tretya-hvylya-monitoryngu-u-2021-rotsi-i41374>
38. Інтерфакс-Україна. Зеленський підписав указ про збільшення кількості лісів в Україні. Всеукраїнський форум "Україна 30. Екологія" // URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/greendeal/748690.html>
39. Канал BBC ."Інклюзивні вибори: хто відстоює права людей з інвалідністю в Україні"// URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-61781216>
40. Канал BBC. Колорадо, як приклад: що сталося з журналістом, який висміявся з віруючих. // URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-64745866>
41. Коваленко Георгій .Релігійний журналізм: складнощі та виклики. // URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/9/3/254531.pdf>
42. "Кодекс журналіста України" на сайті видавництва "К.І.С" // URL: https://ukr.lb.ua/blog/kis/414204_kodeks_zhurnalista_ukrayini.html

43. Кодекс професійної етики журналіста України. // URL: <https://nuj.org.ua/codeks-pr-of-ethics>
44. Майборода Олег. "Людина на першому місці: як в Києві перетворюють місто на доступне для всіх" URL: <https://www.depo.ua/ukr/life/lyudina-na-pershomu-mistsi-yak-v-kiyevi-peretvoryuyut-misto-na-dostupne-dlya-vsikh-202203101238711>
45. Носова Ганна. "Вона з гіпертонією, він зі слуховою вадою: як у Львові вчать звичайних людей розуміти осіб з інвалідністю" // URL: https://zaxid.net/vona_z_gipertoniyu_vin_izhi_sluhovoyu_vadoyu_yak_u_lvovi_vchit_zvichaynih_lyudey_rozumiti_osib_z_invalidnistyu_n1489758
46. Проєкт Закону «Про медіа» від 02.07.2020 № 2693-д. // URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69353
47. Радіо Свобода. Зеленський хоче посадити за три роки мільярд дерев. Це майже по 1 мільйону щодня, незважаючи на пору року. // URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-zelenskyj-miljardderev/31294936.html>
48. Радіо Свобода. "Криміналізація ЛГБТ: як живуть люди в Україні" на сайті Радіо Свобода. // URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/28829867.html>
49. Чернощицький Микола про плани Суспільного: «За 4 роки має зайти в топ-10 ресурсів в Україні». Детектор медіа. // URL: <https://stv.detector.media/suspilnakorporatsiya/read/6594/2021-06-01-mykola-cherotytskyu-pro-planu-suspilnogoza-4-roky-maie-zayty-v-top-10-resursiv-v-ukraini>
50. Сайт видання «Громадське» // URL: <https://hromadske.ua/>
51. Сайт телеканалу ICTV // URL: <https://ictv.ua/>
52. Сторінка програми "Факти" на сайті телеканалу ICTV // URL: <https://fakty.com.ua/>
53. "Як ми бачимо незрячих людей і чому це важливо" на сайті "NV.ua" // URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/yak-mi-bachimo-nezryachih-lyudey-i-chomu-ce-vazhlivo-50290428.html>

54. «Суспільне». Новини – 20 вересня 2021 року URL: <https://suspilne.media/archive/2021/9/20>
55. «Українська правда». Архів. Новини. 20 вересня 2001. // URL: https://www.pravda.com.ua/archives/date_20092001/
56. «Українська правда». Архів. Новини. 21 вересня 2020 // URL: https://www.pravda.com.ua/archives/date_21092020/
57. «Українська правда». Архів. Новини. 20 вересня 2021// URL: https://www.pravda.com.ua/archives/date_20092021/ –
58. The 5 Principles of Ethical Journalism. Ethical Journalism Network // URL: <https://ethicaljournalismnetwork.org/who-we-are/5-principles-of-journalism>
59. New York Times // URL: <https://www.nytimes.com/>
60. Washington post // URL: <https://www.washingtonpost.com/>